

^KOMITEANMIETINTÖ-KOMMITTÉBETÄNKANDE 1986:3

**TENOJOEN KALASTUSTOIMIKUNNAN
MIETINTÖ II**

**BETÄNKANDE II AV KOMMISSIONEN FÖR
FISKET I TANA ÄLV**

LAPIN KORKEAKOULUN
KIRJASTO

86 00988

HELSINKI-HELSINGFORS 1986

072

Maa- ja metsätalousministeriölle

Maa- ja metsätalousministeriö asetti 23 päivänä toukokuuta 1984 toimikunnan, jonka tehtäväksi annettiin

1) selvittää mitä epäkohtia Suomen ja Norjan välisen Tenojoen

kalastuspiirin yhteisestä kalastussäännöstä tehdyn sopimuksen ja siihen liittyvän kalastussäännön soveltamisessa on ilmennyt,

2) selvittää missä määrin Tenojoen kalastuksen järjestämisessä ja kalakantojen hoidossa on sovellettava Suomen kalastuslakia ja missä määrin kalastussopimusta ja siihen perustuvaa kalastussääntöä,

3) selvittää miten Tenojoen kalastussopimuksen tarkoittamista kalastuskorteista saatavat varat olisi jaettava vesialueen omistajille; sekä

4) selvittää Tenojoen kalastuksen valvonnan, sanktiojärjestelmän ja tutkimustoiminnan kehittämismahdollisuuksia.

Ministeriö määräsi, että toimikunnan tulee saada työnsä päätökseen 30.11.1984 mennessä. Sittemmin ministeriö on pidentänyt toimikunnalle asettamaansa määräaikaa siten, että se päättyy 31.1.1986.

Toimikunnan puheenjohtajaksi maa- ja metsätalousministeriö kutsui hallitusneuvos Seppo Havun maa- ja metsätalousministeriöstä sekä jäseniksi ylitarkastaja Kari Airaksisen maa- ja metsätalousministeriöstä, lainsäädäntöneuvos Timo Kotkasaaren oikeusministeriöstä, piiribiologi Olli Tuunaisen Lapin kalastuspiirin kalastustoimistosta, liikkeenharjoittaja Niilo Aikion Utsjoelta, työnjohtaja Antti Katekeetan Utsjoelta, kirvesmies Aslak O. Aikion Utsjoelta ja opettaja Pekka Lukkarin Utsjoelta. Toimikunnan edellytettiin lisäksi kuulevan ulkoasiainministeriötä.

Toimikunta otti nimekseen Tenojoen kalastustoimikunta ja valitsi sihteerikseen tarkastaja Pentti Munnen. Toiseksi sihteeriksi valittiin diplomi-insinööri Johannes Helander. Lisäksi toimikunnan pysyvänä asiantuntijana on toiminut professori Veikko O. Hyvönen.

Toimikunta jätti maa- ja metsätalousministeriölle ensimmäisen mie-

tintönsä 15 päivänä maaliskuuta 1985. Mietintö sisälsi selvityksen Tenojoen kalastussopimukseen ja -sääntöön tehtävistä muutoksista.

Valmistellessaan toista mietintöään toimikunta on kuullut asiantuntijana myös maanmittausneuvos Antti Pohjolaa. Lisäksi toimikunta on tutustunut Utsjoelle suorittamiensa matkojen aikana Tenojoen kalastusoloihin.

Saatuaan tehtävänsä suoritetuksi toimikunta jättää kunnioittaen maa- ja metsätalousministeriölle mietintönsä II, johon sisältyy esitys Tenojoen kalastuskorttivarojen jakamisesta vesialueen omistajille, ehdotus laiksi Tenojoen kalastussopimuksen ja -säännön eräiden määräysten aiheuttamien menetysten korvaamisesta sekä esitys Tenojoen kalastuksen valvonnan, rangaistusjärjestelmän ja tutkimustoiminnan kehittämistä.

Mietintöön sisältyy toimikunnan jäsenten Aslak O. Aikion, Kari Airaksisen, Antti Katekeetan, Pekka Lukkarin ja Olli Tuunaisen eriävät mielipiteet.

Utsjoella 21 päivänä tammikuuta 1986

Seppo Havu

Aslak O. Aikio

Niilo Aikio

Kari Airaksinen

Antti Katekeetta

Timo Kotkasaari

Pekka Lukkari

Olli Tuunainen

Pentti Munne

Johannes Helander

SISÄLLYSLUETTELO

	sivu
1. TENOJOEN KALASTUSKORTTIVAROJEN KÄYTTÖ	1
1.1. Varojen kertyminen ja käyttö	1
1.2. Esitys kertyneiden varojen käyttämiseksi	6
1.3. Varojen ositus valtion ja yksityisten kalastusoikeuden haltijoiden kesken	10
1.3.1. Rantakilometrit	10
1.3.2. Vesialueiden jyvitys	12
1.3.3. Erityisperusteiset kalastusoikeudet	13
1.3.4. Vesialueiden omistussuhteissa tapahtuneet muutokset	16
1.4. Varojen jakaminen yksityisten vesialueiden omistajille	17
1.5. Yhdistelmä kertyneiden varojen jakamisesta	19
1.6. Esitys vastaisuudessa kertyvien varojen käyttämiseksi	24
2. KALASTUSSÄÄNNÖSTÄ JOHTUVAT KORVAUKSET	25
2.1. Yleistä	25
2.2. Aiemmat korvausvelvollisuutta koskevat kannanotot	26
2.3. Kieltojen ja rajoitusten vaikutukset	27
2.4. Urheilukalastuksen ohjaaminen	31
2.5. Alakönkään erityisongelmat	33
2.6. Eräitä yleisiä näkökohtia korvausvelvollisuudesta	34
2.7. Toimikunnan ehdotus korvausjärjestelyiksi	36
2.7.1. Korvausjärjestelyjen perustelut	36
2.7.2. Lakiehdotus Tenojoen kalastussopimuksen ja -säännön eräiden määräysten aiheuttamien menetysten korvaamisesta	38

	sivu
3. TUTKIMUSTOIMINNAN JÄRJESTÄMINEN	46
4. VALVONTAJÄRJESTELMÄ JA RANGAISTUSSEU- RAAMUKSET	50
5. TIIVISTELMÄ TOIMIKUNNAN EHDOTUKSISTA	53
6. SAMMANDRAG AV KOMMISSIONENS FÖRSLAG	56
7. OKTIIGEASSU DOAIBMAĠACCI EAVTTUTUSAIN	59
8. ERIÄVÄT MIELIPITEET	62

LIITTEET

1. TENOJOEN KALASTUSKORTTIVAROJEN KÄYTTÖ

1.1. Varojen kertyminen ja käyttö

Tenojoen kalastussopimuksen 4 artiklan 5 kappaleen mukaan Tenojoen kalastuspiirin sillä osalla, jossa valtakuntain raja kulkee, kalastukseen oikeuttavien kalastuslupien myynnistä Suomessa ja Norjassa kertyneet tulot jaetaan tasan molempien valtioiden kesken. Noudatetun käytännön mukaan kertymästä vähennetään ennen tasajako lupamyynnistä suoritettut palkkiot.

Suomen osuus Tenojoen kalastuskorttituloista on merkitty valtion tulo- ja menoarvion momentin 12.30.37 (Maksut kalatalouden edistämiseksi) alamomentille 3 (Tenojoen kalastuslupamaksut). Alamomentille kertyi vuonna 1985 yhteensä 684 257 markkaa (tulo- ja menoarviossa oli ennakoitu kertyvän 500 000 markkaa) ja vuonna 1986 sille on arvioitu kertyvän 650 000 markkaa. Arviota vastaava menoerä on merkitty valtion tulo- ja menoarvion momentille 30.37.26 (Kalastuslupatulot Tenojoen kalastuksen valvontaan ja kalakantojen kehittämiseen).

Kalastuslupatulojen kehitys Suomessa ja Norjassa vuosina 1973-1985 on esitetty taulukossa 1. Taulukko perustuu Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksesta saatuihin tilastoihin.

	S u o m i			N o r j a	Kummankin maan osuus lupatulois- ta mk
	lupatulot yhteensä mk	myynti- palkkiot mk	netto- tulot mk	netto- tulot mk	
1973	118 855	2 450	116 405	20 161	68 283
1974	184 133	7 216	176 917	31 384	104 150
1975	285 689	11 076	274 613	36 050	155 331
1976	446 733	18 050	428 683	48 911	238 797
1977	501 984	19 698	482 286	56 198	269 242
1978	468 788	18 680	450 108	48 064	249 086
1979	491 348	20 151	471 197	44 529	257 863
1980	555 028	20 686	534 342	56 667	295 504
1981	6 81 080	29 517	651 566	54 247	352 906
1982	1 036 016	47 146	988 870	76 097	532 483
1983	1 035 721	51 140	984 581	75 402	529 991
1984	1 285 214	66 632	1 218 582	79 336	648 959
1985	1 327 290	69 425	1 257 865	110 650	684 257
					4 386 852

Taulukko 1. Suomessa ja Norjassa kertyneet Tenojoen kalastuskortti-
tulot ja molempien maiden osuus niistä vuosilta
1973-1985. Taulukkoon on merkitty vain ne lupatulot,
jotka ovat kertyneet siltä osalta Tenojoen kalastuspii-
riä, joka muodostaa valtakuntien välisen rajan.

Vuosien 1973-1979 valtion tulo- ja menoarvioiden momentin 30.37.30
(Korvaus Utsjoen manttaalikunnalle Tenojoen kalastuslupamaksuista)
perusteluissa todettiin että "... korvauksena vieraspaikkakuntalais-
ten Utsjoen manttaalikunnan alueella harjoittamasta kalastuksesta
ehdotetaan mainituista kalastusmaksuista Suomelle tulevasta osuudes-
ta luovutettavaksi Utsjoen manttaalikunnalle mk".

Näin ollen po. vuosina manttaalikunnalle palautetut lupatulot oli-
vat korvausta vieraspaikkakuntalaisten saamasta kalastusoikeudesta.
Lupien myynnistä ja valvonnasta aiheutuneet kulut hoidettiin sil-
loin valtion muista varoista.

Vuosina 1938-1978. Tenojoen kalastussopimuksessa ei ollut määräystä lupatulojen käytöstä. Vuonna 1979 tilanne kuitenkin muuttui, sillä silloin sopimukseen liitettiin po. määräykset.

Vuoden 1979 II lisämenoarviosta lähtien on valtion tulo- ja meno- arvioon sisältynyt momentti 30.37.26 (Kalastuslupamaksut Tenojoen kalastuksen valvontaan ja kalakantojen kehittämiseen). Sen perusteluissa todetaan vuoteen 1982 asti mm., että "..... Kalastuskor- teista saadut tulot tulee käyttää ensisijaisesti kalastuksen val- vonnasta aiheutuvien kulujen peittämiseen sekä muihin kalakantojen ehittämisestä tarkoitaviin toimenpiteisiin Momentille ehdo- tetaan kalastuksen valvontaan sekä kalataloudelliseen tutkimukseen ja muuhun kalakantojen kehittämiseen mk".

Vuodesta 1982 lähtien po. momentin perustelut ovat olleet maksujen käytön osalta seuraavansisältöiset: "..... Momentin määrärahaa saa- daan käyttää kalastuksen valvonnasta aiheutuviin kuluihin sekä mui- hin kalakantojen kehittämistä tarkoitaviin toimenpiteisiin. Momen- tin määrärahaa saadaan käyttää tilapäisluonteisen henkilöstön palk- kioihin."

Em. momentin määrärahoista on myönnetty varoja Riista- ja kalata- louden tutkimuslaitokselle, Lapin lääninhallitukselle sekä manttaa- li- ja kalastuskunnille. Tutkimuslaitokselle myönnettiin näitä va- roja vuosina 1979-82 Tenojokea koskevaan tutkimustoimintaan.

Lapin lääninhallitukselle maksetut varat on käytetty pääasiassa viranomaisten toimesta toteutettuun valvontaan, mutta osaksi myös Tenojoen kalastussopimuksen ja -säännön edellyttämien tilastojen keräämiseen, korttien painattamiseen jne.

Seuraavassa taulukossa on esitetty yhteenveto vuosien 1973-1985 Tenojoen kalastuskorttitulojen Suomen osuuden käytöstä:

	Myönnetty			Käyttö	
	tutkimus	Lapin lää- ninhallitus	Manttaalikunta/ kalastuskunnat	käytetty yhteensä (tilin- päättös)	käyttämättä Suomen lupa- tulo-osuu- desta
1973	-	-	10 000	10 000	58 283
1974	-	-	20 000	20 000	84 150
1975	-	-	20 000	20 000	135 331
1976	-	-	30 000	30 000	208 797
1977	-	-	50 000	50 000	219 242
1978	-	-	70 000	70 000	179 086
1979	125 000	80 000	100 000	204 927	52 936
1980	125 000	80 000	100 000	286 697	8 807
1981	120 000	75 500	157 400	352 900	6
1982	235 700	80 000	83 149	398 509	133 974
1983	-	116 000	100 000	213 372	316 619
1984	-	130 000	200 000	321 208	327 751
1985	-	150 000	140 000	290 000	394 257
				2 267 613	2 119 239

Taulukko 2. Tenojoen kalastuskorttitulojen käyttö Suomen puolella vuosina 1973-1985. Vuoden 1985 käyttö on ilmoitettu myönnettyjen summien suuruisena.

Kuten edellä olevasta taulukosta ilmenee, on Tenojoen kalastuskorttitulojen Suomen osuudesta jäänyt vuosittain varsin suuri summa käyttämättä. Syynä tähän on ollut lähinnä Tenojoen kalastussopimuksen 4 artiklan 6 kohdan ahdas tulkinta. Tämän kohdan mukaan tulot on ensisijaisesti käytettävä kalastuksen valvonnasta aiheutuvien kulojen peittämiseen sekä muihin kalakantojen kehittämistä tarkoitta- viin toimenpiteisiin.

Edellä mainitun sopimuksen kohta ei ole kuitenkaan niin selvästi kalastuskorttitulojen käyttöä rajoittava kuin mitä on sovellettu.

Tämä ilmenee mm. Tenojoen kalastussopimuksen po. kohdan norjankielisestä tekstistä: "Inntektene av fiskekortsalget skal i første rekke nyttes for oppsyn og andre fiskefremmende tiltak i Tanaelvas fiskeområde."

Toimikunnan käsityksen mukaan Tenojoen kalastuskorttivaroja voidaan käyttää ilman tilivelvollisuutta voimassa olevan kalastussopimuksen mukaan myös muihin tarkoituksiin kuin kalastuksen valvontaan ja kalakantojen kehittämiseen.

Toisaalta kalastuskorttitulojen käyttöön on vaikuttanut se, että valtion tulo- ja menoarvion ao. momentin (30.37.26) perusteluissa on vuodesta 1982 lähtien ollut tiukemmat määräykset po. tulojen käyttämisestä kuin Tenojoen kalastussopimuksessa: "Momentin määrärahaa saadaan käyttää kalastuksen valvonnasta aiheutuviin kuluihin sekä muihin kalakantojen kehittämistä tarkoittaviin toimenpiteisiin."

Toimikunta on tehnyt 27.2.1985 päivätyssä I mietinnössään esityksen Tenojoen kalastussopimuksen 4 artiklan 6 kohdan muuttamiseksi siten, että sen mukaan kalastuskorteista saadut tulot palautettaisiin kalastusoikeuden omistajille heidän oikeuksiensa mukaisessa suhteessa.

Edellä todetun perusteella toimikunta esittää lisäksi, että maa- ja metsätalousministeriö ryhtyy toimenpiteisiin momentin 30.37.26 perustelujen muuttamiseksi jo vuoden 1986 valtion lisämenoarvioon siten, että ne saatetaan vastaamaan kalastussopimuksen tekstiä.

Vesialueen omistajille palautetut Tenojoen kalastuslupatulot on aluksi maksettu manttaalikunnalle ja vuodesta 1980 lähtien kalastuskunnille. Varojen jakamisessa kalastuskunnille on otettu lähtökohdaksi seuraavat kalastuskuntien esittämät jakosuhteet:

	Osakkuusluvut
Nuorgamin kalastuskunta	18,3
Veahčaknjargan kalastuskunta	5,0
Utsjoen kirkonkylän kalastuskunta	39,3
Outakosken kalastuskunta	37,4
	100,0

Edellä esitetty kalastuskuntien osakkuuslukujen jakauma, jonka kalastuskunnat ovat ilmoittaneet hyväksyneensä Tenojoen kalastuskorttitulojen jakoperustaksi kalastuskuntien kesken, sisältyy Utsjoen manttaalikunnan 11.9.1980 maa- ja metsätalousministeriöön toimittamaan kirjeeseen. Varoja palautettaessa Nuorgamin ja Veahčaknjargan kalastuskuntien osuutta on kuitenkin nostettu siten, että palautus on suoritettu toistaiseksi seuraavasti:

k a l a s t u s k u n t a					
Vuosi	Kirkonkylä	Nuorgam	Outakoski	Veahčaknjarga	Yht.
1980	38 000	20 000	34 000	8 000	100 000
1981	61 860	28 800	58 870	7 870	157 400
1982	50 000	30 149	-	3 000	83 149
1983	39 300	18 300	37 400	5 000	100 000
1984	74 460	39 090	64 320	22 130	200 000
1985	40 000	25 000	40 000	35 000	140 000
	303 620	161 339	234 590	81 000	780 549
	(38,9 %)	(20,7 %)	(30,0 %)	(10,4 %)	

Taulukko 3. Kalastuskunnille palautetut Tenojoen kalastuskorttivarat

Vaikka puheena olevan prosenttijakauman on katsottu periaatteessa osoittavan eri kalastuskuntien kalastusoikeuden määrän Tenolla, ei näitä jakosuhteita pidetä enää riittävän tarkkoina käytettäviksi korttivarojen jakoperusteina.

1.2. Esitys kertyneiden varojen käyttämiseksi

Tenojoen kalastuskorttivarat kertyvät valtaosaltaan urheilukalastajille myytävistä vapa- ja viehekalastusluvista. Nämä luvat oikeuttavat kalastamaan joella vesialueomistuksesta piittaamatta. Tenojoen kalastuskortit myydään kuitenkin valtion toimesta, eikä yksityinen vesialueen omistaja voi tältä osin päättää kalastusoikeuten-

sa käyttämisestä. Koska kortin myymisellä itse asiassa luovutetaan urheilukalastajille kalastusoikeutta, on kalastusoikeuden omistajayleisen kalastuslain mukaan oikeutettu saamaan korvauksen tästä luovutuksesta.

Korvauksen suuruus määräytyy vesialueen omistajan kalastusoikeuden laajuuden mukaan. Kalastusoikeuden laajuus puolestaan perustuu vesialueen kokoon. Koska vesialueen pinta-alatietoja ei ole ollut käytettävissä, on korvauslaskelmassa käytetty kalastusoikeuden laajuuden mittana rannan omistusta eli rantakilometrejä. Rannanomistuksen voidaankin katsoa osoittavan vesialueen omistuksen ja sitä kautta kalastusoikeuden laajuuden po. tapauksessa riittävän tarkasti.

Näin ollen sikäli kun Tenon kalastuskortin perusteella tapahtuva kalastus kohdistuu tietyn omistajan vesialueeseen, kuuluu hänelle osuuttaan vastaava korvaus kalastuslupatuloista. Tämä osuus on kuitenkin selvitettävä laskennallisesti, koska Tenon kalastuskortti oikeuttaa kalastamaan joen koko sillä osuudella, joka muodostaa valtioiden välisen rajan.

Tenojoella vesialueen omistajia ovat yksityiset ja valtio. Yksityiset vesialueet ovat joko kylän yhteisiä tai tiloille erotettuja omia vesialueita.

Kalastuslain mukaan yhteisen kalaveden osakkaat muodostavat kalastuskunnan. Tenojoen kalastuspiirissä ovat järjestäytyneet tällä hetkellä seuraavat kalastuskunnat: Nuorgamin, Veahčaknjargan, Utsjoen kirkonkylän, Outakosken sekä Alatalon kalastuskunta.

Tenojoen kalastussopimuksesta ja -säännöstä säädettiin ensimmäisen kerran lailla vuonna 1972 ja ne tulivat voimaan vuoden 1973 alusta. Käsitellessään asiaa koskevaa hallituksen esitystä eduskunta totesi vastauksessaan, "että kalavesiä ja kalastusoikeuksia koskevat omistussuhteet valtion ja yksityisten välillä sopimuksen käsittämässä vesissä eivät ole kaikilta osiltaan riittävästi selvitetty. Tämän

johdosta on mahdollista, että sopimukseen perustuvat järjestelyt saatavat loukata yksityisille kuuluvia oikeuksia. Tämän vuoksi eduskunta edellyttää, että Hallitus ryhtyy toimenpiteisiin sen selvittämiseksi, aiheutuuko sopimuksen soveltamisesta mahdollisesti vahinkoa edellä tarkoitetuille yksityisille ja, mikäli selvitys antaa siihen aihetta, korvauksen suorittamiseksi vahinkoa kärsineille."

Toimikunta on rajannut edellä todetun perusteella kalastuskorttivarojen palauttamista koskevan esityksensä koskemaan vuoden 1972 jälkeistä aikaa, vaikka kalastuskorttituloja on kertynyt tätä aikaisemminkin, eikä niitä kaikkia ole palautettu vesialueen omistajille.

Vuosilta 1973-1985 kertyneet kalastuskorttivarat on käytetty seuraavasti:

Suomen osuus kertymästä yhteensä	4 386 852 mk
Niistä on	
- palautettu yksityisille vesialueen omistajille	1 080 549 mk
- käytetty valtion toimesta (läänihallitus sekä Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos)	<u>1 187 064 mk</u>
- käyttämättä toistaiseksi	2 119 239 mk

Toimikunta esittää, että vuosilta 1973-1985 kertyneistä kalastuskorttituloista palautetaan yksityisten vesialueiden omistajien osuudet niiltä osin, kun niitä ei ole vielä palautettu. Palautus esitetään suoritettavaksi seuraavien periaatteiden ja niiden perusteella tehdyn laskelman mukaisesti.

Tenojoen kalastuskortti antaa oikeuden kalastaa koko sillä Tenojoen kalastuspiirin osalla, joka muodostaa valtakuntien rajan. Toisin sanoen luvalla käytetään kaikkien kalastusoikeuden omistajien oikeutta. Näin ollen lupatuloja tulee palauttaa koko sille valtakuntien rajan muodostavalle Tenojoen kalastuspiirin osalle, jolle lohi nousee. Palautuksessa tulee kuitenkin laskennallisesti painottaen ottaa huomioon virkistyskalastuspaine. Sikäli kun vastaisuudessa päästään lupia myönnettäessä toimikunnan aiemman esityksen mukaiseen järjestelmään, jossa luvat ovat osa-aluekohtaisia, voidaan lupatulot myös käsitellä osa-alueittain.

Koska valtiolle kuuluu vesialueomistuksensa perusteella kalastusoikeutta Tenojokeen, kuuluu valtiolle myös tätä oikeutta vastaava määrä kalastuskorttituloja. Tästä syystä olisi kalastuskorttivaroista ennen niiden palauttamista ja jakamista yksityisille vesialueen omistajille ensin erotettava valtiolle kuuluva kalastuskorttivaraosuus.

Valtion kalastusoikeuksien selvittämiseksi toimikunta on hankkinut tiedot valtiolle kuuluvista ranta-alueista. Vesialueiden pinta-alat antaisivat tosin luotettavimmat tiedot kalastusoikeuksien määristä. Näitä tietoja ei kuitenkaan ole ollut käytettävissä, joten selvitys on tehty rannan omistuksen perusteella. Vesialueet ovat kuitenkin kalastuksen suhteen hyvin eriarvoisia, joten rantakilometrit on laskelmassa jyvitetty saalismäärien avulla. Lisäksi laskelmassa on otettu huomioon erityisperusteiset kalastusoikeudet, jotka kohdistuvat valtion vesiin. Nämä oikeudet nostavat tilan kalastusoikeuden merkitystä, mutta kaventavat vastaavasti valtion vesialueen omistukseen perustuvia kalastusoikeuksia. Valtiolla ei ole yksityisiin vesialueisiin kohdistuvia erityisperusteisia kalastusoikeuksia.

Yksityisille vesialueen omistajille palautettavat varat tulisi maksaa asianomaisille heidän kalastusoikeutensa mukaisessa suhteessa. Kalastusoikeus on tällöin selvitetty samalla tavoin kuin valtiolle kuuluva kalastusoikeus eli perustana on käytetty rannanomistusta. Jyvitys on sitävastoin tehty paitsi urheilukalastajien saalismäärien myös heidän kalastusvuorokausiensa perusteella. Kalastusoikeuden määrä on näin laskettu kalastuskuntien rajoihin perustuville osa-alueille. Näiden osa-alueiden sisällä jako kalastuskunnille ja yksityisille, kalastuskuntaan kuulumattomille tiloille on suoritettu pelkästään rantakilometriä perusteella. Valtion vesialueisiin kohdistuvia erityisperusteisia kalastusoikeuksia vastaavat osuudet on kuitenkin esitetty palauttaviksi vain kalastuskunnille.

Laskelma on tehty kokonaisuudessaan kulloinkin vallinneen vesialueomistustilanteen mukaan.

1.3. Varojen ositus valtion ja yksityisten kalastusoikeuden haltijoiden kesken

1.3.1. Rantakilometrit

Laskettaessa valtion ja yksityisten vesialueen omistajien keskinäistä osuutta lupatuloista rantakilometrien avulla, laskelmaan on otettu mukaan vain Teno- ja Inarijoki. Skietshamjoki, joka niin ikään muodostaa valtakunnan rajan 31 kilometrin matkalla (rannat kokonaan valtion omistuksessa) ja on osana aluetta, jossa kalastaminen edellyttää Tenojoen kalastuskortin hankkimista, on jätetty laskelman ulkopuolelle, koska lohi ei ole sanottavassa määrin noussut siihen. Taulukossa 4 on esitetty Rovaniemen maanmittaustomiston kirjeisiin 14.5.1985 ja 13.6.1985 perustuvat, eräiltä osin myöhemmin tarkistetut laskelmat ranta-alueiden omistussuhteista Teno- ja Inarijoessa.

	Rannan omistus (m)		
	yksityiset	valtio	yhteensä
Inarijoki; Inari			
Alatalon kalastuskunta	1 710		
yksittäistilat ym.	<u>19 960</u>		
	21 670		
valtio		19 310	40 980
Inarijoki; Utsjoki			
Outakosken kalastuskunta	16 670		
yksittäistilat ym.	<u>12 245</u>		
	28 915		
valtio		13 250	42 165
Inarijoki yhteensä	50 585	32 560	83 145
Tenojoki			
Outakosken kalastuskunta	53 015		
yksittäistilat ym.	<u>6 225</u>		
	59 240		
valtio		24 770	84 010
Kirkonkylän kalastuskunta	20 880		
yksittäistilat ym.	<u>1 330</u>		
	22 210		
valtio		4 650	26 860
Veahčaknjargan kalastuskunta	17 290		
yksittäistilat ym.	<u>3 990</u>		
	21 280		
valtio		3 270	24 550
Nuorgamin kalastuskunta	7 600		
yksittäistilat ym.	<u>1 240</u>		
	8 840		
valtio		8 800	17 640
Tenojoki yhteensä	111 570	41 490	153 060
Teno- ja Inarijoki yhteensä	162 155	74 050	236 205
	68.7 %	31.3 %	

Taulukko 4. Teno- ja Inarijoen ranta-alueiden omistussuhteiden jakautuminen vuonna 1985. Taulukossa kohtiin "yksittäistilat ym." sisältyvät järjestäytyneeseen kalastuskuntaan kuulumattomat tilat osa-alueittain.

Edellä olevan taulukon mukaan valtion osuus Teno- ja Inarijoen ranta-alueesta on 31.3 % ja yksityisten osuus vastaavasti 68.7 %.

1.3.2. Vesialueiden jyvitys

Koko käsiteltävänä oleva rajajokiosuus on jaettu viiteen osa-alueeseen siten, että Inarijoki muodostaa yhden osa-alueen ja Tenojoessa on neljä osa-aluetta. Tenojoen osa-alueiden rajat noudattelevat joen suurien kalastuskuntien vesialueiden rajoja. Näin ollen näihin osa-alueisiin sisältyy paitsi ao. kalastuskunnan osakkaille myös yksittäisille, kalastuskuntaan kuulumattomille tiloille ja valtiolle kuuluvia vesialueita.

Liitteissä 1, 2 ja 3 on esitetty taulukot Tenojoen kalastuslupien määrän kehittymisestä vuosina 1973-1985 ja lupien jakautumisesta lupatyypeittäin vuosina 1979-1985 sekä lupavuorokausien jakautumisesta osa-alueittain vuosina 1978-1984.

Näitä taulukoita tarkasteltaessa tulee ottaa huomioon, että urheilukalastuslupien voimassaoloaika vaihtelee vuorokaudesta muutamaan vuorokauteen. Esimerkiksi vuonna 1984 lunastetuista urheilukalastusluvista oli 56.7 % yhden kalastusvuorokauden lupia. Kestoltaan yli kolmen vuorokauden lupia oli kuitenkin vain noin 7 %.

Urheilukalastajia oli puolestaan samana vuonna yhteensä 7 665 henkilöä, joista 35.2 % kalasti yhden vuorokauden ajan ja vain 3.9 % kalasti neljä vuorokautta tai pitemmän ajan.

Puheena olevien taulukoiden perusteella voidaan todeta, kun otetaan huomioon lupien hinnat, että Suomen puolella kertyneistä lupatuloista oli esimerkiksi vuonna 1984 yli 99 % peräisin urheilukalastusluvista. Tästä syystä vesialueiden jyvitys on tehty pelkästään urheilukalastajien vuosina 1981-1984 saamien keskimääräisten lohisaaliiden perusteella siten, että on laskettu saalis rantakilometriä

kohti osa-alueittain. Näillä luvuilla on sitten kerrottu valtion rantakilometrit osa-alueittain ja saatu valtion kalastusoikeuden osuudeksi saaliiden perusteella 25.5 % (taulukko 5).

Liitteissä 4-7 on esitetty lohien kokonaissaaliiden kehitys vuodesta 1973 lähtien sekä lohisaaliiden jakautuminen kalastajaryhmittäin ja kalastustavoittain vuodesta 1979 lähtien sekä urheilukalastajien saaliiden jakautuminen osa-alueittain vuodesta 1978 lähtien.

	%	kg	km	kg/km		valtion ranta- km	=	valtion saalis- osuus
Inarijoki)								
Inari)	0.4	82	83,145	1,0	x	32,560	=	32.6
Inarijoki)								
Outakoski }								
Tenojoki								
Outakoski	12.0	2471	84,010	29.4	x	24,770	=	728.2
Kirkonkylä	44.9	9246	26,860	344.2	x	4,650	=	1600.5
Vetsikko	20.0	4118	24,550	167,7	x	3,270	=	548.4
Nuorgam	22.7	4674	17,640	265,0	x	8,800	=	2332.0
	100.0	20591						5241.7
								25.5 %

Taulukko 5. Vuosien 1981-1984 keskimääräisten urheilukalastussaaliiden jakautuminen osa-alueittain Teno- ja Inarijoella sekä valtion ranta-alueita vastaavat saalisosuudet osa-alueittain vuonna 1985

1.3.3. Erityisperusteiset kalastusoikeudet

Toimikunnan teettämän haastatteluselvityksen mukaan, joka on toimikunnan mietinnön I (Komiteanmietintö 1985:9) liitteenä, valtion veisiin kohdistui vuonna 1985 erityisperusteisia kalastusoikeuksia Teno- ja Inarijoessa seuraavasti: Tilojen perustamisasiakirjoihin merkityjä oikeuksia oli yhteensä 65 kpl ja ylimuistaiseen nautintaan perustuvia oikeuksia oli kalastusoikeuden omistajien ilmoituksen mukaan

yhteensä 49 kpl. Inarin kunnassa sijaitsevassa osassa Inarijokea ei ylimuistoiseen nautintaan perustuvia erityisperusteisia oikeuksia ole selvitetty. Tilojen perustamisasiakirjojen mukaan tämä vesialue kuuluu lähes kokonaan isojakotilojen kalastusoikeuksien piiriin. Erityisperusteisten kalastusoikeuksien lukumäärä ja kattavuus ratkeavat kuitenkin lopullisesti vasta vesipiirirajankäyntitoimituksesta annettavassa päätöksessä.

Edellä mainituista erityisperusteisista kalastusoikeuksista oli 48 kpl patokalastusoikeuksia, 10 kpl verkkokalastusoikeuksia, 13 kpl nuottakalastusoikeuksia, 13 kpl kulkutusoikeuksia, 23 kpl oikeuksia kalastukseen yleensä ja loput 7 kpl pato-, verkko-, nuotta- ja kulkutuskalastusoikeuksien yhdistelmiä. Näitä oikeuksia oli eniten Tenojoen Outakosken osa-alueella (47 kpl) ja vähiten Vetsikon osa-alueella (7 kpl).

Valtion vesiin kohdistuvat erityisperusteiset kalastusoikeudet vähentävät valtion kalastusoikeutta. Tämä on otettu laskelmassa huomioon siten, että on arvioitu eri pyyntivälineiden ja pyyntitapojen tosiasiallinen vaikutus vesistössä. Tällöin on kiinnitetty huomiota näiden kalastusmuotojen alueelliseen ja ajalliseen vaikutukseen. Arvio on tehty lähinnä seuraavien Tenojoen kalastussääntöön sisältyvien eri kalastusvälineiden käyttöä ja kalastusta koskevien määräysten perusteella:

- pato ei saa kalastussäännön mukaan olla poikkipadosta mitattuna 80 metriä pitempi (3 §), eikä vavalla ja vieheellä saa kalastaa patojohteiden sisäpuolella eikä alueella, joka on 50 metriä lähempänä padon suuta tai 10 metriä lähempänä sen sivuverkkoja. Patoa saa pitää pyynnissä vain maanantaista klo 19.00 torstaihin klo 19.00 (8 §), eikä padon mitään osaa saa asettaa syväväylän keskiviivan yli (15 §).
- seisova verkko ei saa olla 30 metriä pitempi (16 §). Verkkoa saa pitää pyynnissä vain maanantaista klo 19.00 torstaihin klo 19.00 (18 §). Seisovan verkon mitään osaa ei saa asettaa syväväylän keskiviivan yli (15 §).

- nuotta ei saa olla 100 metriä pitempi (4 \$). Välimatka heit-
topaikasta nostopaikkaan ei saa olla 250 metriä pitempi ran-
taa pitkin mitattuna (4 \$). Lisäksi nuotanveto on sallittu
vain toukokuun alusta heinäkuun loppuun (7 \$). Pyynti on sal-
littu vain maanantain klo 19.00 ja torstain klo 19.00 välil-
lä (8 \$).
- kulkutusverkko ei saa olla 45 metriä pitempi eikä kulkutus-
ta saa harjoittaa yhteen menoon 500 metriä pitemmältä (3 \$).
Kulkuttaminen on sallittu toukokuun 10 päivästä kesäkuun 15
päivän loppuun (7 \$) eli noin kolmasosan kalastuskaudesta.
Lisäksi kulkutus on sallittu vain maanantaista klo 19.00
torstaihin klo 19.00 (8 \$).
- vavalla ja vieheellä tapahtuva kalastus on sallittu maanan-
taista klo 19.00 sunnuntaihin klo 19.00. Vuosina 1984 ja 1985
tosin on ollut voimassa kokeilu, jonka mukaan veneestä tapah-
tuva ulkopaikkakuntalaisten harjoittama kalastus oli kielletty
myös maanantaista klo 19.00 tiistaihin klo 19.00 (8 \$). Va-
valla ja vieheellä tapahtuva kalastus on sallittu toukokuun
alusta elokuun loppuun (7 \$).

Kalastus yleensä vastaa vesialueen omistukseen perustuvaa kalastus-
oikeutta ja on näin puheena olevalta vaikutukseltaan laajin.

Edellä esitetyn perusteella toimikunta on päättänyt arvioissaan eri-
tyisperusteisten kalastusoikeuksien vaikutuksista seuraaviin las-
kennallisiin metrimääriin:

pato	120 m
verkko	30 m
nuotta	100 m
pato + verkko	120 m
verkko + nuotta	130 m
kulkutus	150 m
pato + kulkutus	170 m
kalastus yleensä	250 m

Kun taulukko 5 lasketaan uudelleen siten, että valtion rantakilometreistä vähennetään ensin osa-alueittain em. lukuja käyttäen näihin vesialueisiin kohdistuvia erityisperusteisia kalastusoikeuksia vastaavat metrimäärät - yhteensä 16 020 metriä - saadaan valtion ranta-alueita vastaavan kalastusoikeuden osuudeksi 17.1 %.

1.3.4. Vesialueiden omistussuhteissa tapahtuneet muutokset

Vesialueiden omistussuhteissa on Teno- ja Inarijoella tapahtunut muutoksia vuoden 1972 jälkeen vuosina 1982, 1984 ja 1985. Nämä muutokset vaikuttavat jossain määrin myös valtion ja yksityisten vesialueen omistajien väliseen jakosuhteeseen vesialueen omistuksessa ja näin ollen myös korttivarojen jaossa. Liitteeseen 8 on koottu nämä vesialueiden omistussuhteissa tapahtuneet muutokset. Kun liitteen 8 arvojen perusteella, huomioon ottaen erityisperusteisia kalastusoikeuksia koskevat vastaavat muutokset, suoritetaan edellä esitetyt laskelmat uudelleen vuosien 1973-81, 1982-83 ja 1984 osalta päädytään seuraaviin valtion kalastusoikeuden laajuutta osoittaviin osuuksiin (taulukko 6):

	1973-81	1982-83	1984	1985
Valtion rantakilometrejä vastaava, saalismäärällä painotettu kalastusoikeus- osuus	31.4 %	29.0 %	29.0 %	25.5 %
Valtion rantakilometrejä vastaava, saalismäärällä painotettu kalastusoikeus- osuus sen jälkeen, kun erityisperusteisten oi- keuksien osuus on pois- tettu	21.3 %	19.8 %	19.7 %	17.1 %

Taulukko 6. Valtion ranta-alueita vastaavan kalastusoikeusosuuden muuttuminen vesialueiden omistussuhteiden muuttuessa

Valtion vesiin kohdistuvien erityisperusteisten kalastusoikeuksien osuus on edellä esitetyn laskelman mukaan 1973-81 10.1 %, 1982-83 9.2 %, 1984 9.3 % sekä 1985 8.4 % koko summasta.

Ohj - yksimielinen
1.4. Varojen jakaminen yksityisten vesialueiden omistajille

Taulukon 6 mukaan yksityisten vesialueiden omistajien rantakilometrejä vastaava, saalismäärällä painotettu kalastusoikeusosuus on vuosina 1973-81 68.6 %, vuosina 1982-83 71.0 %, vuonna 1984 71.0 % sekä vuonna 1985 74.5 %.

Lisäksi yksityisten vesialueiden omistajien osuutta nostaa se valtion vesiin kohdistuvien erityisperusteisten kalastusoikeuksien osuus, jolla valtion kalastusoikeutta on vähennetty. Valtion vesiin kohdistuvat erityisperusteiset kalastusoikeudet kuuluvat vanhoille isojakotiloille. Urheilukalastuslupia myöntämällä ei kuitenkaan käytetä näiden tilojen erityisperusteisiin oikeuksiin kuuluvaa kalastusoikeutta, vaan yleiseen kalastusoikeuteen kuuluvaa oikeutta. Tästä syystä kalastuskorttivarat tulee näiden erityisperusteisten oikeuksien osalta palauttaa ao. kalastuskunnille.

Yksityisten vesialueiden omistajien kalastusoikeusosuus po. erityisperusteiset oikeudet huomioon ottaen on 1973-81 78.7 %, 1982-83 80.2 %, 1984 80.3 % sekä 1985 82.9 %.

Jaettaessa korttivaroja yksityisille vesialueen omistajille jakoa ei voida tehdä pelkästään vesialueen omistuksen perusteella, vaan vesialueita tulee tässäkin tapauksessa painottaa. Painotus on suoritettu urheilukalastuspaineen (liite 3) ja -saalismäärien (liite 7) perusteella samasta syystä, kuin kohdassa 1.3.2. (taulukot 7 ja 8). Osa-aluejako poikkeaa kuitenkin aiemmin käytetystä siten, että Inarijoen Utsjoen kunnan puoleinen osa on liitetty Outakosken alueeseen.

	saalis %	kalastusvrk %	yksityiset vesialueet (rantakm) %
Inarijoki; Inari	0.4	1.3	13.3
Outakoski	12.0	12.5	54.4
Kirkonkylä	44.9	41.7	13.7
Vetsikko	20.0	18.5	13.1
Nuorgam	22.7	26.0	5.5
	100.0	100.0	100.0

Taulukko 7. Urheilukalastajien vuosien 1981-1984 keskimääräisten saaliiden ja kalastusvuorokausien sekä yksityisten vesialueiden rantakilometrien (1985) jakautuminen (%) osaluueittain

Saalismäärät, kalastusvuorokaudet ja rantakilometrit eivät ole kuitenkaan samanarvoisia arviointiperusteina. Tästä syystä niitä on painotettu siten, että saalismääriä ja vesialueen omistuksen jakautumista kuvaavia prosenttilukuja on käytetty sellaisinaan, mutta kalastusvuorokausien jakautumista kuvaavat prosenttiluvut on kerrottu kahdella. Näin on pyritty korostamaan kalastuspaineen merkitystä jakoperusteena.

	saalis %	vrk %	km %	
Inarijoki; Inari	0.4 +	(2 x 1.3) +	13.3 =	16.3 4.0
Outakoski	12.0 +	(2 x 12.5) +	54.4 =	91.4 22.9
Kirkonkylä	44.9 +	(2 x 41.7) +	13.7 =	142.0 35.5
Vetsikko	20.0 +	(2 x 18.5) +	13.1 =	70.1 17.5
Nuorgam	22.7 +	(2 x 26.0) +	5.5 =	80.2 20.1
				400.0 100.0

Taulukko 8. Toimikunnan esitys yksityisten vesialueiden omistajien korttivaraosuuksien jakamiseksi osa-alueittain vuoden 1985 vesialueiden omistuksen ja vuosien 1981-1984 keskimääräisten urheilukalastussaaliiden ja -kalastusvuorokausien prosenttijakauman perusteella

Edellä olevan laskelman mukaiset osa-alueittaiset osuudet esitetään jaettaviksi edelleen ao. kalastuskunnille ja muiden kuin yhteisten vesialueiden osalta vesialueiden omistajille. Kalastuskuntien tehtäväksi jää päättää osalleen tulevien varojen käytöstä - jopa jakaa ne osakkaidensa kesken. Koska urheilukalastussaalitilastoja eikä urheilukalastusvuorokausitilastoja ole käytettävissä edellä tarkoitettuja osa-alueita pienemmiltä alueilta, toimikunta on tehnyt jakoesityksensä osa-alueittain rantakilometriä perusteella (taulukko 9). Yksityisiin vesiin kohdistuvia erityisperusteisia kalastusoikeuksia ei ole otettu huomioon ositettaessa palautettavia korttivaroja.

Osa-alue	Kalastuskunta		Yksittäiset tilat
Inarijoki; Inari	Alatalo	7.9 %	92.1 %
Outakoski	Outakoski	79.0 %	21.0 %
Kirkonkylä	Kirkonkylä	94.0 %	6.0 %
Vetsikko	Veahčaknjarga	81.3 %	18.7 %
Nuorgam	Nuorgam	86.0 %	14.0 %

Taulukko 9. Palautettavien kalastuskorttivarojen jakaantuminen kalastuskuntien ja yksittäisten, kalastuskuntiin kuulumattomien tilojen kesken osa-alueittain vuonna 1985

1.5. Yhdistelmä kertyneiden varojen jakamisesta

Vuosilta 1973-85 on kertynyt Tenojoen kalastuskorttivaroja yhteensä 4 386 852 markkaa. Tästä summasta on 1 991 162 markkaa vuosilta 1973-81, 1 062 474 markkaa vuosilta 1982-83, 648 959 markkaa vuodelta 1984 ja 684 257 markkaa vuodelta 1985. Näistä varoista on tois-
taiseksi käyttämättä 2 119 239 markkaa.

Toimikunta esittää palautettaviksi vuosilta 1973-85 kertyneistä varoista kalastuskuntien ja järjestäytyneisiin kalastuskuntiin kuulumattomien vesialueiden omistajien osuudet taulukossa 10 esitettyjen prosenttilukujen perusteella.

	1973-81	1982-83	1984	1985
Valtio	22.8	21.3	20.4	17.1
Valtion vesialueisiin kohdistuvat erityisperusteiset kalastusoikeudet	10.8	9.9	9.6	8.4
Inarijoki; Inari				
Alatalon kalastuskunta	0.2	0.2	0.2	0.2
Yksittäiset tilat	1.6	1.6	2.8	2.8
Inarijoki; Utsjoki sekä Tenojoki				
Outakosken kalastuskunta	13.5	13.5	13.5	13.5
Yksittäiset tilat	1.5	1.5	1.5	3.6
Kirkonkylän kalastuskunta	24.8	24.8	24.8	24.8
Yksittäiset tilat	-	-	-	1.6
Veahčaknjargan kalastuskunta	10.6	10.6	10.6	10.6
Yksittäiset tilat	0.6	1.6	1.6	2.4
Nuorgamin kalastuskunta	12.9	12.9	12.9	12.9
Yksittäiset tilat	0.7	2.1	2.1	2.1
	100.0	100.0	100.0	100.0

Taulukko 10. Yhdistelmä toimikunnan laskelmaan perustuvista prosenttiosuuksista, jotka ilmoittavat kalastusoikeuden haltijoiden kalastusoikeutta vastaavan osuuden vuosina 1973-85 kertyneistä Tenojoen kalastuskorttituloista. Taulukossa kohtiin "yksittäiset tilat" sisältyvät järjestäytyneeseen kalastuskuntaan kuulumattomat tilat osa-alueittain.

Taulukko 10 on laadittu siten, että ensin on otettu valtion ja valtion vesialueisiin kohdistuvien erityisperusteisten kalastusoikeuksien prosenttiosuudet taulukosta 6. Sitten on otettu yksityisten vesialueiden omistajien osalta laskuperustaksi edellä esitetyn laskelman (taulukot 7-9) perusteella saatu vuoden 1985 vesialueiden omistussuhteita vastaava tilanne kalastusoikeuksien prosenttiosuuksissa. Tämän jälkeen näihin prosenttiosuuksiin on tehty ajassa taaksepäin mentäessä korjaukset aina sen mukaan, kun vesialueiden omistussuhteissa on tapahtunut muutoksia. Korjaukset on tehty rahtakilometrien muutosten perusteella.

Kun lasketaan taulukon 10 mukaiset prosenttiosuudet vuosilta 1973-1985 kertyneistä kalastuskorttituloista päädytään taulukon 11 mukaisiin markkamääriin.

	1973-81	1982-83	1984	1985	<u>Yht.</u>	<u>Yht.</u>
Kertyneet varat	1 991 161	1 062 474	648 959	684 257		4 386 852
joista käyttämättä	946 638	450 593	327 751	394 257		2 119 239
Valtio	453 985	226 307	132 388	117 008		<u>929 688</u>
Valtion vesialueisiin kohdistuvat erityisperusteiset kalastusoikeudet	215 046	105 185	62 300	57 478		<u>440 009</u>
Kalastuskunnat						
. Alatalo	3 982	2 125	1 298	1 369		<u>8 774</u>
. Outakoski	268 807	143 434	87 609	92 375		<u>592 225</u>
. Kirkonkylä	493 808	263 493	160 942	169 696		<u>1 087 939</u>
. Veahčaknjarga	211 063	112 622	68 790	72 531		<u>465 006</u>
. Nuorgam	256 860	137 059	83 716	88 269		<u>565 904</u>
Kalastuskunnat yht.						<u>2 719 848</u>
Järjestäytyneisiin kalastuskuntiin kuulumattomat tilat						
. Inarijoki; Inari	31 859	17 000	18 171	19 159		<u>86 189</u>
. Outakoski	29 867	15 937	9 734	24 633		<u>80 171</u>
. Kirkonkylä	-	-	-	10 948		<u>10 948</u>
. Vetsikko	11 947	17 000	10 383	16 422		<u>55 752</u>
. Nuorgam	13 938	22 312	13 628	14 369		<u>64 247</u>
Järjestäytyneisiin kalastuskuntiin kuulumattomat tilat yht.						<u>297 307</u>
Yhteensä						<u>4 386 852</u>

Taulukko 11. Yhdistelmä taulukon 10 prosenttiosuuksien mukaan laske-
tuista markkamääristä.

Edellä esitetyistä, vuosilta 1973-1985 kertyneistä kalastuskortti-
varaosuuksista on huomattava, että niistä on jo maksettu kalas-
tuskunnille vuosina 1980-1985 yhteensä 780 549 markkaa (taulukko
3).

Lisäksi toimikunta esittää valtion vesialueisiin
kohdistuvia erityisperusteisia kalastusoikeuksia
vastaavat kalastuskorttivarat palautettaviksi ao.
kalastuskunnille.

Kun kalastuskuntien osuuksiin tehdään em. vähennykset ja lisäykset
päädytään taulukon 12 mukaisiin kalastuskuntien osuuksiin.

	Taulukon 11 mukainen kalastuskun- tien osuus (mk)		Erityispe- rusteisia kalastus- oikeuksia vastaava osuus (mk)		Palautettu aiemmin (mk)		(mk)
Alatalon kalastuskunta	8 774	+	1 420	-	=		<u>10 194</u>
Outakosken kalastuskunta	592 225	+	95 808	-	234 590	=	<u>453 443</u>
Kirkonkylän kalastuskunta	1 087 939	+	176 004	-	303 620	=	<u>960 323</u>
Veahčaknjargan kalastuskunta	465 006	+	75 227	-	81 000	=	<u>459 233</u>
Nuorgamin kalastuskunta	565 904	+	91 550	-	161 339	=	<u>496 115</u>
	2 719 848	+	440 009	-	780 549	=	<u>2 379 308</u> =====

Taulukko 12. Kalastuskuntien osuudet vuosilta 1973-1985 kertyneistä
Tenojoen kalastuskorttivaroista sen jälkeen, kun las-
kelmassa on otettu huomioon kalastuskunnille aiemmin
palautetut lupatulot sekä valtion vesialueisiin koh-
distuvia erityisperusteisia kalastusoikeuksia vastaava
osuus

Edelleen on huomattava että manttaalikunnalle on maksettu vuosilta 1973-1979 kertyneistä kalastuskorttivaroista yhteensä 300 000 markkaa (taulukko 2). Kun tämä summa vähennetään yksityisten vesialueen omistajien osuuksista päädytään seuraavaan kalastuskorttivarojen palautusesitykseen.

Toimikunta esittää, että vuosilta 1973-1985 kertyneistä Tenojoen kalastuskorttivaroista palautetaan yksityisten vesialueiden omistajien osuutena, aiemmin maksettujen summien lisäksi

- kalastuskunnille yhteensä 2 116 795 markkaa seuraavasti:

Alatalon kalastuskunta	9 069 markkaa
Outakosken kalastuskunta	403 414 markkaa
Kirkonkylän kalastuskunta	854 369 markkaa
Veahčaknjargan kalastuskunta	408 565 markkaa
Nuorgamin kalastuskunta	441 378 markkaa

sekä

- järjestäytyneisiin kalastuskuntiin kuulumattomille tiloille yhteensä 259 820 markkaa seuraavasti:

Inarijoki; Inari	75 322 markkaa
Outakoski	70 062 markkaa
Kirkonkylä	9 568 markkaa
Vetsikko	48 722 markkaa
Nuorgam	56 146 markkaa

Edellä mainitut, järjestäytyneisiin kalastuskuntiin kuulumattomien tilojen osa-alueittaiset osuudet esitetään jaettaviksi edelleen rantakilometri-
rien mukaisessa suhteessa.

1.6. Esitys vastaisuudessa kertyvien varojen käyttämiseksi

Toimikunta on esittänyt aiemmin, että Tenojoella siirryttäisiin osaluokohtaisiin kalastuskortteihin.

Tästä syystä toimikunta ehdottaa, että niin kauan kun tähän mahdollisesti päästään, kalastuskorttivarat jaetaan kalastusoikeuden haltijoille taulukossa 10 esitettyjen prosenttiosuuksien mukaan. Ennen jakoa tulee varoista vähentää kuitenkin Tenojoen kalastussopimuksen ja -säännön edellyttämien tilastojen keräämisestä, korttien painattamisesta ja eräistä sekalaisista, yleisistä menoista (kuten kielto- ym. taulut) aiheutuvat kustannukset. Viranomaisten toimesta toteutettavaan valvontaan ehdotetaan valtion tulo- ja menoarviossa osoitettavaksi riittävä rahoitus valtion yleisistä varoista samalla tavalla kuin tutkimuksen osalta on jo menetelty.

Sikäli kun vesialueiden omistussuhteissa tapahtuu muutoksia, ne tulee ottaa huomioon kalastuskorttivarojen jaossa. Ne eivät kuitenkaan vaikuta jakoprusteisiin.

2. KALASTUSSÄÄNNÖSTÄ JOHTUVAT KORVAUKSET

2.1. Yleistä

Lohenkalastuksella on aina ollut hyvin tärkeä merkitys Tenon vesistön jokilaaksojen asutukselle ja sen muotoutumiselle. Hyvien kalastuspaikkojen sijainti vaikutti omalta osaltaan asumusten ja talojen paikanvalintaan. Kalastus on sekä talojen perustamisvaiheessa että isojaossa katsottu talojen elinkelpoisuuden kannalta tärkeäksi tekijäksi.

Kun myöhemmin mm. maanhankintalain mukaisia tiloja ja porotiloja perustettiin, lohi ja sen kalastusmahdollisuus olivat eräänä merkittävänä perusteena talon paikkaa valittaessa. Porotiloja on voitu lunastaa valtion mailta ja ne sijaitsevat yleisimmin Inarijoen, Tenojoen, Utsjoen ja Pulmankijoen vesistöjen rannoilla. Porotilat saivat myös mahdollisuuden lunastaa vesialueita valtion vesistä ja niinpä niitä onkin lunastettu kaikista edellä mainituista vesistöistä. Porotiloille vesiä luovutettaessa ei aina kiinnitetty huomiota siihen, että samoille vesialueille saattoi ennestään kohdistua isojakotilojen erityisperusteisia kalastusoikeuksia.

Vesipiirirajankäynnin suorittamisen myötä ovat vesialueiden omistussuhteet ja kalastusoikeudet huomattavasti selkiytyneet. Tenojoen Suomen puoleisesta vesialueesta noin 2/3 kuuluu kylille tai yksinäistaloille ja noin 1/3 valtiolle. Ainoastaan toisen kylän alueella sijaitsevat erityisperusteiset kalastusoikeudet ovat vielä käsiteltävänä niiden valitusten pohjalta, jotka toimitusmiesten marraskuussa 1985 antamasta päätöksestä on tehty. Sen sijaan oman lohkokunnan tai kylän alueella sijaitsevat erityisperusteiset kalastusoikeudet, joita on huomattava määrä Tenojoen vesistössä, jäivät edelleen selvittämättä, koska niiden selvittäminen ei kuulunut po. vesipiirirajankäyntitoimitukseen.

Tenojoen kalastusta säännellään Tenojoen kalastuspiirin kalastusso-

pimuksella ja -säännöllä sekä kalastuslailla (503/51) ja siihen liittyvällä asetuksella (1117/82). Tenojoen kalastussopimukselle on asetettu kolme tavoitetta. Ne ovat lohikannan säilyminen, paikkakunnan väestön lohenkalastukseen perustuvan elinkeinon turvaaminen ja lohenkalastuksesta kohtuullisen osan varaaminen urheilukalastukselle. Pyyntirajoitukset on tehty näiden kolmen tavoitteen saavuttamiseksi.

2.2. Aiemmat korvausvelvollisuutta koskevat kannanotot

Vuonna 1972 käsitellessään Tenojoen kalastussopimusta ja -sääntöä eduskunta kiinnitti huomiota korvauskysymyksiin. Eduskunta totesi, että kalavesiä ja kalastusoikeuksia koskevat omistussuhteet eivät ole kaikilta osiltaan riittävästi selvitettyt, minkä vuoksi on mahdollista, että sopimukseen perustuvat järjestelyt saattavat loukata yksityisille kuuluvia oikeuksia. Eduskunta edellytti tuolloin, että ryhdytään "toimenpiteisiin sen selvittämiseksi, aiheutuuko sopimuksen soveltamisesta mahdollisesti vahinkoa edellä tarkoitetuille yksityisille ja mikäli selvitys antaa siihen aihetta, korvausten suorittamiseksi vahinkoa kärsineille."

Vuonna 1979 oikeuskansleri valtioneuvostolle osoittamassaan kirjelmässä esitti, että valtioneuvosto antaisi maa- ja metsätalousministeriölle tehtäväksi tutkia, onko vuonna 1979 tehdyillä muutoksilla sellaisia tosiasiallisia vaikutuksia, että muualla kuin Tenojoen kalastuspiirin jokilaaksoissa asuvien kalastusoikeuden omistajien osalta loukataan heidän hallitusmuodon 5 §:n ja 6 §:n 1 momentin mukaisia perusoikeuksia. Maa- ja metsätalousministeriö suoritti sanotun selvityksen Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksella. Selvityksen yhteenvedossa todettiin, että vuonna 1979 tehdyillä Tenojoen kalastussäännön muutoksilla on aiheutunut kalastusoikeuden menetyksiä ja käytön vaikeutumista varsinkin Tenojoen jokilaaksossa syntyneille henkilöille, jotka ovat muuttaneet muualle ja joilla on perintönä saatu, tilalle kuuluva kalastusoikeus Tenojoessa. Selvitykseen liittyvään kalastustiedusteluun vastasi 21 % kaikkiaan 312:sta paikkakunnalla syntyneestä, lähinnä saamelaisväestöön kuuluvasta henkilöstä

ja 42 % kaikkiaan 132:sta ulkopaikkakuntalaisesta huvilanomistajasta.

Vuonna 1982 oikeuskansleri vastauksessaan eräiden kalastuskuntien kanteluihin edellytti, että maa- ja metsätalousministeriö ja ulkoasiainministeriö selvittävät, miten Tenon kalastussopimusta ja -sääntöä olisi vastaisissa Suomen ja Norjan välisissä neuvotteluissa tarkistettava, jotta hallitusmuodon 5 §:ssä säädetty yhdenvertaisuus ja 6 §:ssä säädetty omaisuudensuoja tulisivat kaikilta osiltaan mahdollisimman tarkoin huomioon otetuiksi.

Samana vuonna eduskunnan perustuslakivaliokunta Tenojoen kalastussopimusta ja -sääntöä käsitellessään kiinnitti huomiota siihen, että käytännössä on saattanut aiheutua epäoikeudenmukaisuuksia niille, joiden oikeuksia sopimus koskee. Valiokunta edellytti, että edellä mainittuihin oikeuskanslerin esittämiin näkökohtiin kiinnitetään huomiota uutta sopimusta aikaansaataessa.

2.3. Kieltojen ja rajoitusten vaikutukset

Suurin osa lohenkalastusta koskevista kielloista ja rajoituksista kohdistuu kalastusoikeuden omistajiin. Heidän oikeutensa perustuvat vesialueen omistukseen, talojen perustamisasiakirjoihin, ylimuistoiseen nautintaan tai muuhun lailliseen perusteeseen. Monien talojen kalastuspaikat on annettu niille ennen ensimmäistä Tenon kalastussääntöä eli ennen vuotta 1873. Ajan oloon Tenojoen kalastusta koskevat, liitteessä 9 selostetut kiellot ja rajoitukset ovat vähän kerrallaan kaventaneet talojen kalastusoikeuksia. Kalastusta koskevat rajoitukset ovat lukuisat ja pitkälle menevät. Osa niistä vaikeuttaa merkittävästi kalastusoikeuksien käyttöä ja eräissä tapauksissa tekee niiden käytön mahdottomaksi.

Tenojoen vesistöä koskevista kalastussopimuksen ja -säännön määräyksistä on yksityiskohtainen esitys liitteessä n:o 9, "Katsaus Tenojoen kalastussääntöihin vuosina 1873-1982." Merkittävistä kielloista ja rajoituksista on esitetty lisäksi luettelo taulukossa 13.

Kielto tai rajoitus	Vuosi								
	1873	1920	1938	1953	1960	1972	1979	1982	1984
<u>Verkko- ja patopyyntiä koskevat:</u>									
Kiellettiin laittamasta pyydyksiä valtaväylän yli	x								
E.m. kielto koskee myös sellaisia si- vuhaaroja, jotka eivät kesällä kuivu		x							
Useamman kuin kahden padon käyttökielto	x								
Useamman kuin kahden padon tai verkon tai yhden kummankin kielto						x			
Nuottauskielto Levajoen pohjoispuolel- le (2 v:n ylimenokausi)				x					
Padon käyttö kielletty sellaisen sivu- joen kohdalla, johon lohi nousee					x				
Kudottujen pyydysten käyttö kielletty em. sivujokien kohdalla								x	
Eri kalastajien verkot eivät saa olla 60 m lähempänä toisiaan							x		
Virransuojuksen käyttökielto harrin ja siian pyynnissä				x					
<u>Rauhoitusaikoja koskevat:</u>									
Nuottauspyynnin vuosirauhoitus piteni 1 kk:lla eli alkaa 1.8.				x					
Kulkuttamisaika rajoitettiin koske- maan vain kevätkautta				x					
Kulcutusta ja nuottakalastusta kos- keva viikkorauhoitus 1 vrk		x							
Pato- ja verkko- 1 1/4 vrk				x					
pyyntiä koskeva 3 vrk				x					
viikkorauhoitus 4 vrk							x		
Uistinpyynnin viikkorauh. 1 vrk							x		
Uistinpyynnin viikkorauh. 2 vrk (vieraspaikkakuntalaisia koskeva ve- neestä tapahtuvan pyynnin rajoitus)									x

Taulukko 13. Merkittävimmät lohenkalastusta koskevat kiellot ja rajoitukset siinä Tenojoen vesistön osassa, missä valtakunnan raja kulkee

Seuraavassa esitetään esimerkkejä Tenojoen kalastusta koskevien kieltojen ja rajoitusten vaikutuksesta tilojen kalastukseen:

Tila A on muodostettu Utsjoen Kirkonkylään kuuluvasta isojakotilasta, jonka perustamispäätös annettiin vuonna 1862. Kantatilalla on perustamisasiakirjojen mukaan Tenojoessa 4 pato- ja 1 kulkutuspaikka sekä ylimuistoisina kalastuspaikkoina mm. nuottapaikka ja useita verkkopaikkoja oman lohkokunnan vesialueella, joihin kaikkiin tilalla on osuus. Vuosien mittaan kalastusmahdollisuudet ovat muuttuneet seuraavasti:

- vuoteen 1920 asti saattoi laittaa poikkipadon talon alapuolella olevan saaren kohdalla olevan sivuväylän yli,
- vuoteen 1938 asti kulkuttaminen oli sallittu koko pyyntikauden ajan eli elokuun loppuun asti,
- vuonna 1953 tuli voimaan nuottauskielto kahden vuoden ylimenokauden jälkeen,
- vuonna 1873 voimaan tullut useamman kuin kahden padon käyttökielto laajeni vuonna 1972 koskemaan kahta verkkoa tai yhtä kumpaakin,
- vuonna 1873 kulkutus- ja nuottakalastuksessa tuli voimaan 1 vrk:n mittainen viikkorauhoitus. Vuonna 1938 viikkorauhoitus piteni kuudella tunnilla ja tuli koskemaan kaikkia muita kalastustapoja paitsi kalastusta onkimalla ja uistelemalla. Viikkorauhoitus piteni vuonna 1953 kolmeksi ja vuonna 1979 neljäksi vuorokaudeksi.

Tenojoen kalastussopimus ja -sääntö rajoittavat tilan kalastusmahdollisuuksia seuraavasti:

Nuotanveto ja poikkipadon rakentaminen on täysin kielletty. Myös muihin kalastusmuotoihin on tullut voimakkaita rajoituksia. Tilan kulkutuspaikka on suvanto, joten sen parasta käyttöaikaa olisi matalanveden aika eli käytännössä keskikesä ja myös syksy. Koska nykyisin kulkutusta saa harjoittaa vain keväällä, joka on tulva-aikaa, voi tämän kalastuspaikan käyttö jäädä vuosittain melko vähäiseksi. Saaren kohdalla olevassa sivuväylässä voidaan edelleenkin pitää

tavallista patoa, mutta sen pyytävyyks on pienempi kuin poikkipadon. Patojen ja verkkojen pyyntiaika on lyhentynyt kolmeen vuorokauteen viikossa. Padot ovat kaikki matalanveden patoja, joten niiden pyyntiaika rajoittuu yleensä keski- ja syyskesään.

Tila B, joka kuuluu Nuorgamin kylään, on muodostettu vuonna 1851 perustamispäätöksen saaneesta uudistalosta. Tilalla on osuus perustamisasiakirjojen mukaisesti Tenojoessa sijaitseviin 4 pato- ja 1 kulkutuspaikkaan sekä ylimuistoina nautintoina saatuihin kulkutukseen Alakönkäässä, 3 nuottapaikkaan ja useihin verkkopaikkoihin. Tilan kalastusmahdollisuudet ovat muuttuneet seuraavasti:

- nuottapaikat ovat vuoden 1953 säännön mukaan jääneet kokonaan pois käytöstä,
- vuonna 1979 tuli verkon käyttöä koskemaan sellainen määräys, että eri kalastajien verkot eivät saa olla 60 m lähempänä toisiaan. Tämä säännös on merkittävä esim. Alakönkään alla, missä on paljon verkkopaikkoja ja tämä mahdollistaisi verkkojen laittamisen lähekkäin,
- pyydysten lukumäärän ja rauhoitusaikojen sekä niiden vaikutusten suhteen pätee sama kuin edellä tilan A kohdalla.

Tenojoen kalastussopimus ja -sääntö rajoittavat tilan kalastusmahdollisuuksia siten, että käytössä on siis neljä patopaikkaa sekä ylimuistoina nautintoina Alakönkään alla olevat verkkopaikat ja kulkutus Alakönkäässä, sen ylä- ja alaosassa. Pyydysten käyttöä rajoittavat em. rauhoitusmääräykset ja verkkopaikkojen osalta myös 60 metrin vähimmäisetäisyyttä koskeva määräys.

Tila C, joka kuuluu Outakosken kylään, edustaa sellaisia tiloja, joilla on suhteellisen vähän kalastuspaikkoja ja kalastusta koskevat kiellot vievät niistäkin suuren osan. Vuonna 1862 annettun perustamisasiakirjan mukaisena kalastusoikeutena Tenossa tällä tilalla on vain osuus Outakosken poikkipatoon, jonka käyttö kiellettiin vuonna 1873. Lisäksi tilalla on muutama ylimuistoinen patopaikka, joista eräs sijaitsee Tenojokeen laskevan sivujoen kohdalla.

Koska lohi nousee tähän jokeen, ei joen kohdalla ollutta patoa ole enää voinut käyttää vuonna 1960 ja sen jälkeen. Verkon pito tämän joen suun edessä päättyi 1982 voimaantulleen kiellon myötä.

Tilan D, joka kuuluu Utsjoen Kirkonkylään, omistaja asuu muualla kuin Utsjoella, eikä ole saanut tilaansa perintönä paikkakuntalaiselta. Tilan pinta-ala on 1,5 ha ja sen osaluku on 0,0101 koko kantatilasta. Tilalle kuuluu osalukunsa mukainen osuus kantatilan vesiin ja kalastukseen. Tila on Utsjoen Kirkonkylän kalastuskunnan osakas manttaalinsa (0,0005) mukaisella osuudella.

Vuoteen 1953 asti Tenojoen kalastussääntö ei erotellut kalastusoikeuden omistajia asuinpaikan perusteella. Sinä vuonna ulkopaikkakuntalaisten vapa- ja viehekalastukseen tuli samat rajoitukset kuin muidenkin ulkopaikkakuntalaisten kalastukseen. Vuonna 1979 tuli voimaan määräys, jonka mukaan ulkopaikkakuntalaiset kalastusoikeuden omistajat saavat kalastuksessa käyttää vain vapaa ja viehettä, ja sitäkin samoin maksuin ja rajoituksin kuin kalastusoikeutta vail- la olevat ulkopaikkakuntalaiset.

Koska tilan omistaja on ulkopaikkakuntalainen eikä ole saanut tilaansa perintönä paikkakuntalaiselta, Tenojoen sopimus ja sääntö kieltävät tilalle kuuluvan kalastusoikeuden käytön. Tilan omistaja saa kalastaa vavalla ja vieheellä enintään 10 vuorokautta kalastuskaudessa, mutta niin saa kalastaa maata omistamaton turistikin. Vesialueen omistukseen perustuva kalastusoikeus on siis kokonaan menetetty.

2.4. Urheilukalastuksen ohjaaminen

Urheilukalastus, jolla tässä tarkoitetaan vieraspaikkakuntalaisten harjoittamaa vapa- ja viehekalastusta, on lisääntynyt erityisen voimakkaasti 1970-luvulla. Kun vuonna 1961 ulkolaisille ja suomalaisille urheilukalastajille myytiin Suomen puolella virkistyskalastuslupia 1 849 vuorokaudeksi, oli vastaava luku vuonna 1970 4 653,

vuonna 1980 13 603 sekä vuonna 1984 21 149. Suomen puolelta luvan lunastaneiden lohisaaliista urheilukalastajat saavat noin 40 % sekä vapa- ja viehekalastuksen vastaavasta lohisaaliista noin 2/3. Urheilukalastusta koskevia tilastoja on esitetty mietinnön liitteissä n:o 2-7.

Tenon säännön täytäntöönpanossa noudatettu käytäntö, jonka mukaan vapa- ja viehekalastuslupien myyntiä ei ole lainkaan rajoitettu, on aiheuttanut sen, että urheilukalastus on voinut lisääntyä niin paljon, että se haittaa vesialueen omistajan kalastusta. Vasta kahdena viime vuotena on vieraspaikkakuntalaisten vapa- ja viehekalastusta rajoitettu, kun urheilukalastajille on määrätty toinen vuorokausi viikkorauhoitusta.

Toimikunta esittää, että urheilukalastuksesta aiheutuvien haittojen poistamiseksi urheilukalastuksen rajoittamismahdollisuuksia käytetään nykyistä tehokkaammin hyväksi. Urheilukalastuksen ohjaamisen tehostamiseksi tulee toteuttaa toimikunnan I mietinnössä tehdyt ehdotukset. Pyrkimyksenä tulee olla urheilukalastuksen järjestäminen siten, että se ei kohtuuttomasti haittaa vesialueen omistajan kalastusta. Lisäksi tulee toteuttaa se toimikunnan edellä tekemä ehdotus, jonka mukaan urheilukalastuksesta perittävät lupamaksut palautetaan kalastusoikeuksien omistajille. Lupamaksuja määrättäessä tulee kiinnittää huomiota siihen, että maksu sisältää korvauksen paitsi kalastusoikeuden luovutuksesta myös intensiivisen urheilukalastuksen vesialueen omistajalle aiheuttamasta tosiasiallisesta haitasta.

Edellä mainituilla järjestelyillä voidaan toimikunnan käsityksen mukaan huolehtia siitä, että urheilukalastuksesta ei aiheudu vesialueen omistajille korvattavaa vahinkoa. Tällöin varmistetaan myös se, että kalastuksen järjestäminen nykyisellä tavalla voidaan asianmukaisesti hoitaa.

2.5. Alakönkään erityisongelmat

Alaköngäs muodostaa Tenojoessa alueen, joka useista eri tekijöistä johtuen on muodostunut erikoistapaukseksi Tenojoen kalastuksessa. Vesipiirirajankäynnissä Alaköngäs - Yläkönkään kolmen kosken ohella - jäi kokonaisuudessaan valtion vesialueeksi. Vaikka muualla Utsjoella isojaossa valtiolle pidätettyjen kapeiden rantakaistojen kohdalla oleva vesialue tuli sille talolle tai lohkokunnalle, jonka maita oli rantakaistaleen takana, Alakönkään kohdalla meneteltiin toisin. Vesipiirirajankäyntitoimituksessa laadittujen karttojen mukaan Alakönkään kohdalla olevan valtion vesialueen pituus on noin viisi kilometriä. Tästä alueesta on rantakaistaleiden takana olevien vanhojen tilojen (RN:ot 7-9 Nuorgamin kylää) kohdalla noin puolet eli 2,5 kilometriä. Rantakaistaleiden leveys tällä alueella on 30 - 200 metriä. Tämän kokoiset valtion omistamat rantakaistaleet eivät muualla Tenojoen alueella oikeuttaneet valtiota saamaan vesialuetta.

Mikäli Alakönkään kohdalla olisi noudatettu muualla vesistön alueella noudatettua käytäntöä, olisi Nuorgamin lohkokunnan vesialue tullut 2,5 km nykyistä (7,6 km) pitemmäksi. Siinä tapauksessa tälle 2,5 km:n pituiselle Alakönkään osalle olisi tiloilla nyt vesialueen omistukseen perustuva kalastusoikeus. Nyt ovat jäljellä vain vesialueeseen kohdistuvat erityisperusteiset kalastusoikeudet. Näin Alakönkään kohdalla olevat tilat tulivat vesipiirirajankäynnissä huonompaan asemaan kuin muualla Tenojoen alueella sijaitsevat tilat. Vastaava tilanne on Yläkönkään alimman kosken suhteen. Sen kohdalla sijaitsee valtiolle kuuluvan rantakaistaleen takana Outakosken kylän tilalle RN:o 40 kuuluva palsta. Silti alin koski kuuluu kokonaisuudessaan valtiolle.

Vesipiirirajankäynnissä valtio vaati ja sai Alakönkään vesialueen omistukseensa, mistä seurasi, että alueen tilat eivät saaneet palktojensa kohdalta vesialuetta ollenkaan. Kuitenkin valtio on sittemmin myynyt alueelle muodostetuille porotiloille vesialueita Alakönkään alaosaan sellaisesta paikasta, että myytyihin alueisiin

kohdistuu vanhojen talojen erityisperusteisia kalastusoikeuksia.

Tenojoen kalastussäännön 2 §:ssä Alaköngään yläosa on nimetty yhdeksi niistä paikoista, joissa voidaan kalastaa rannalta vavalla ja vieheellä. Myös alaosassa voidaan kalastaa rannalta, vieraspaikkakuntalaiset tosin vain määrättyä kokoa isommalla perholla. Alaköngäs onkin muodostunut Tenojoen suosituimmaksi rannaltakalastuspaikaksi, jossa vuosittain käy lukuisia kalastajia. Tästä seuraa, että kalastus häiritsee paikallisten asukkaiden kalastusta.

Edellä esitetyn perusteella toimikunta toteaa, että useista eri tekijöistä johtuen Alaköngään alueen tiloille on aiheutunut sellaista haittaa ja vahinkoa, joka on suurempaa kuin seudulla yleisesti.

Toimikunta esittää, että Ala- ja Yläköngään osalta tutkitaan, mitä erityisongelmia näiden alueiden maanjärjestelyt sekä intensiivinen urheilukalastus aiheuttavat maanomistajille ja kalastusoikeuden omistajille. Mahdollisista ylimääräisistä haitoista tulee suorittaa korvaus haittaa ja vahinkoa kärsineille.

2.6. Eräitä yleisiä näkökohtia korvausvelvollisuudesta

Kalastuslain (503/51) 108 §:n mukaan "rajana toista valtakuntaa vastaan olevassa meressä, järvenssä ja joessa sekä sen lisäjoissa on tämän lain säännöksiä sovellettava, mikäli ei toisin ole määrätty tai vastedes määrätä." Säännös on viittaussäännös. Näin ollen jos kansainvälisellä sopimuksella poiketaan maamme kalastuslain säännöksistä yksityisiä oikeuksia loukaten, on sopimuksen voimaansaattamisen tapahduttava laintasoisesti.

Hallitusmuodon 6 §:n mukaan jokainen Suomen kansalainen on lain mukaan turvattu omaisuuden puolesta. Vesialueen omistusoikeus on sellainen varallisuusarvoinen etu, joka kuuluu tämän suojan piiriin.

Kalastusoikeus sisältyy varallisuusarvoisena etuutena vesialueen omistusoikeuteen. Pakkolunastus yleiseen tarpeeseen täyttä korvausta vastaan voidaan säätää tavallisella lailla. Jos joku on saanut ennen kalastuslain (503/51) voimaantuloa oikeuden kalapadolla sulkea kalaväylän, on hänellä 10 §:n mukaan oikeus käyttää tätä oikeutta. Jos valtio tai ylempänä tai alempana olevat kalavesien omistajat sitä vaativat, hän on velvollinen lunastusta vastaan luopumaan tästä oikeudestaan noudattaen pakkolunastuksesta säädettyä lakia.

Omaisuus ei ole suojattu kuitenkaan kaikkia käyttörajoituksia vastaan. Tavallisella lailla voidaan säätää rajoituksia, jotka eivät loukkaa omistajan normaalia, kohtuullista ja järkevää omaisuudenkäyttöä. Useat kalastusrajoitukset on säädetty tavallisena lakina. Näissä tapauksissa rajoitukset ovat yleensä kohdistuneet yhtäläillä kaikkiin kalastusoikeuden haltijoihin.

Sekä kolmessa pohjoisessa kunnassa että muualla maassa voimassa oleva kalastuslaki tuntee niin sanotun erikoislupajärjestelmän, jonka mukaan kylässä vakituisesti asuva on oikeutettu kohtuullista maksua vastaan saamaan luvan kotitarve- ja virkistyskalastukseen vesialueen omistajan määräämällä tavalla. Järjestely helpottaa tilattoman väestön kalastusoikeuksien saamista. Järjestely on toteutettu perustuslainsäätämisyjärjestyksessä. Vuoden 1982 kalastuslakia säädettäessä perustuslakivaliokunta lausui järjestelyn vaativan vaikeutettua sääntämisyjärjestystä, koska vesialueen omistajan valtuudet rajata kalastusta olivat epäselvät, korvausten määräytymisperusteet olivat epämääräiset eikä ollut selvää, ettei tämä kalastus haitannut omistajan omaa kalastusta.

Tenojoen kalastussopimuksesta ja -säännöstä johtuvien kalastuskieltojen ja -rajoitusten korvattavuutta on arvioitava kokonaisuutena ja arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota paitsi siihen, mitä tavoitteita tai etuja varten kiellot ja rajoitukset ovat olemassa myös siihen, miten ne tosiasiallisesti vaikuttavat kalastusoikeuden omistajien asemaan.

2.7. Toimikunnan ehdotus korvausjärjestelyiksi

2.7.1. Korvausjärjestelyjen perustelut

Edellä kohdassa 2.3. on selvitetty pyyntirajoituksia ja niiden vaikutuksia. Suurin osa säädetyistä lohenkalastusta koskevista kielloista ja rajoituksista kohdistuu paikkakuntalaisten kalastusoikeuden haltijoiden asemaan. Pyyntirajoitukset ovat lukuisia ja pitkälle meneviä ja ne yhdessä kaventavat merkittävästi tilojen kalastusoikeuksien käyttöä. Pato- ja verkkopaikkojen käytön rajoituksilla on suurin taloudellinen merkitys.

Tenojoen kalastussopimusta ja -sääntöä käsiteltäessä eduskunnassa vuonna 1972 katsottiin, että sopimus saattaa loukata yksityisiä oikeuksia lohikalojen pyyntiin tiettyjen patojen kohdalla. Eduskunnan tuolloin edellyttämä vahinkoselvitys jäi huomattavassa määrin suorittamatta. Pyrittiin selvittämään ainoastaan muualla asuvien kalastusoikeuden haltijoiden menetyksiä. Lisäksi on huomattava, että vuonna 1979 pato- ja verkkokalastusta rajoitettiin tuntuvasti uusien määräyksin.

Pyyntirajoitukset on toteutettu osaksi sen vuoksi, että kohtuullinen osa Tenojoen kalastuksesta sekä Suomen että Norjan puolella jokea on haluttu varata urheilukalastukselle. Urheilukalastajien kalastusoikeus pohjautuu kalastussopimuksessa ja -säännössä luotuun järjestelyyn eikä vesialueen omistaja voi järjestää tätä kalastusta vesialueellaan. Tässä suhteessa järjestely poikkeaa tavanomaisesta kalastuslain mukaisesta järjestelystä.

Tenojoen kalastussopimuksessa ja -säännössä ei ole koskaan ollut mitään korvausjärjestelyjä. Sopimukset ovat aina olleet voimassa toistaiseksi ja irtisanomisaika on ollut yleensä yksi vuosi. Myös kalastussäännöt ovat vuoteen 1972 asti olleet voimassa jatkuvasti. Siitä lähtien säännöt ovat olleet voimassa jatkuvasti siten, että aina kolmivuotiskauden jälkeen sääntö voidaan irtisanoa tai siihen voidaan neuvotteluin tehdä muutoksia. Vaikka sopimus olisikin

voitu irtisanoa, on se ollut aina voimassa eikä sopimuksetonta tilaa ole syntynyt. Tenojoen sopimusjärjestelyillä on siis aina ollut samantapainen jatkuvuus kuin lailla yleensä. Vuodesta 1972 lähtien Tenojoen kalastussopimukset on saatettu voimaan lailla.

Kalastusta koskevat kiellot ja rajoitukset ovat tulleet vähitellen. Vaikka kiellot ja rajoitukset ovat tosiasiallisesti pysyviä, ovat sopimuksen ja säännön määräykset kolmivuotiskaudesta olleet omiaan hämärtämään mahdollisia korvausperusteita. Myös se, että vesipiirirajankäynti oli pitkään suorittamatta ja kalastusoikeudet olivat selkiintymättömät, vaikutti siihen, että korvauskysymyksiä ei voitu ryhtyä ratkomaan.

Tenojoen kalastusta koskevat kiellot ja rajoitukset merkitsevät kalastusoikeuden käytön rajoittamista. Ne perustuvat yleiseen tarpeeseen, mutta ne eivät kohdistu samalla tavalla kaikkiin kalastusoikeuden omistajiin. Tästä esimerkkinä on Levajoen pohjoispuolella oleva noutauskielto. Padon tai verkon pidon kiello sellaisen sivujoen kohdalla, johon lohi nousee, koskee myös vain osaa taloista.

Edellä olevan perusteella toimikunta esittää, että Tenojoen vesistön kalastusoikeuksien omistajille korvataan täysimääräisenä ne menetykset, jotka aiheutuvat Tenojoen kalastussopimuksen ja -säännön eräistä määräyksistä. Toimikunnalla ei ole ollut mahdollisuutta selvittää, missä yksittäisissä tapauksissa ja kuinka suuria korvauksia olisi maksettava. Tästä syystä korvausjärjestelyjen hoitamiseksi ehdotetaan säädettäväksi laki Tenojoen kalastussopimuksen ja -säännön eräiden määräysten aiheuttamien menetysten korvaamisesta. Tällä lailla on tarkoitus luoda menettely korvausten perusteiden ja yksityiskohtien tutkimiseksi. Korvausmenettelyksi toimikunta esittää toimitusmenettelyä, johon sovelletaan lunastustoimitusta koskevia säännöksiä. Korvaukset tulee maksaa valtion varoista.

2.7.2. Lakiehdotus Tenojoen kalastussopimuksen ja -säännön eräiden määräysten aiheuttamien menetysten korvaamisesta

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi Tenojoen kalastussopimuksen ja -säännön eräiden määräysten aiheuttamien menetysten korvaamisesta.

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki, jonka mukaan Tenojoen kalastussopimuksen ja -säännön eräistä määräyksistä johtuvat menetykset korvattaisiin valtion varoista. Korvausvelvollisuus ja korvauksen määrä ratkaistaisiin maanmittaushallituksen määräämässä toimituksessa, josta on annettava määräys kuuden kuukauden kuluessa lain voimaantulosta tai aluetta koskevan vesipiirirajankäyntitoimituksen lainvoimaiseksi tulemisesta. Laki on tarkoitus saattaa voimaan mahdollisimman pian sen tultua hyväksytyksi.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytilanne

Tenojoen vesistöalueella lohenkalastuksella on suuri merkitys väestön toimeentulolle. Sen lisäksi, että kalastus on monelle suoranaisten elinehto, on sillä alueen asukkaiden taloudessa yleisesti tärkeä merkitys. Kun taloja on perustettu 1800-luvulta lähtien, on lohenkalastuspaikkojen sijainti omalta osaltaan vaikuttanut talojen paikanvalintaan. Talojen kalastusoikeudet perustuvat vedenomistukseen, tilojen perustamisasiakirjoissa annettuihin erityisiin oikeuksiin, ylimuistaiseen nautintaan tai muuhun lailliseen perusteeseen.

Koska Tenojoki on rajajoki ja koska sen alajuoksu sijaitsee Norjan valtion alueella, on kalastuksen järjestelyssä tarvittu yhteistyötä

norjalaisten kanssa. Sen takia Tenojoen kalastusta säädellään paitsi kalastuslailla (503/51) ja -asetuksella (11.17/82) myös Suomen ja Norjan välisellä Tenojoen kalastuspiirin yhteisestä kalastussäännöstä tehdyllä sopimuksella ja siihen liittyvällä kalastussäännöllä. Voimassa oleva sopimus on tehty 5.1.1979 ja sen voimaansaattamista tarkoittava laki (285/79) on annettu 23.2.1979. Kalastussopimusta ja -sääntöä on tarkistettu vielä 21.4.1982 tehdyllä sopimuksella, jota koskeva laki (993/82) tuli voimaan 1.1.1983. Aikaisemmat säännöt ja sopimukset ovat vuosilta 1873, 1920, 1938, 1953, 1960 ja 1972.

Tenojoen kalastussopimukselle on asetettu kolme tavoitetta, jotka ovat lohikannan säilyminen, paikkakunnan väestön lohenkalastukseen perustuvan elinkeinon turvaaminen sekä lohenkalastuksesta kohtuullisen osan varaaminen urheilukalastukselle. Pyyntirajoitukset on tehty näiden tavoitteiden takia. Kalastusta koskevat rajoitukset ovat lukuisat ja pitkälle menevät. Osa rajoituksista vaikeuttaa merkittävästi kalastusoikeuksien käyttöä tai jopa tekee niiden käytön mahdottomaksi.

Tenojoen kalastuksessa on erityispiirteitä, jotka johtuvat joen rajavesistöasemasta. Esimerkkinä tällaisesta piirteestä mainittakoon vapa- ja viehekalastuksen järjestäminen. Vavalla ja vieheellä saa kalastaa omistussuhteista riippumatta koko joella, jos on lunastanut tätä tarkoittavan luvan. Veneestä tapahtuva uisteleminen on saman kalastusluvan nojalla sallittu kummankin valtakunnan vesialueella.

Tenojoen alueen tiloilla on runsaasti erityisperusteisia kalastusoikeuksia. Järjestely poikkeaa muualla maassa vallitsevasta tilanteesta siinä, että erityisperusteiset kalastusoikeudet kohdistuvat Tenolla suuressa määrin myös lohkokunnan omiin vesiin. Osa erityisperusteisista oikeuksista on annettu taloille niitä perustettaessa ja osa on saatu ylimuistoksen nautinnan kautta.

Syksyllä 1985 loppuun saatetussa vesipiirirajankäyntitoimituksessa selvitettiin vain ne erityisperusteiset kalastusoikeudet, jotka kohdistuvat oman kylän ulkopuolisiin vesialueisiin. Oman kylän tai oman lohkokunnan alueeseen kohdistuvat erityisperusteiset kalastusoikeudet jäivät edelleen selvittämättä. Korvauskysymysten takia nämäkin tulisi selvittää.

Tenojoen vesistön patokalastus perustuu pääasiassa erityisperusteisiin oikeuksiin. Tenojoen kalastustoimikunnan hankkiman selvityksen (Komiteamietinnön 1985:9 liite) mukaan patopaikkojen on katsottava syntyneen siten, että ne on joko talojen perustamisasiakirjoissa nimenomaisesti mainittu tai patopaikka on saatu ylimuistoksen nautinnan perusteella. Tilanne on sama niissäkin tapauksissa, joissa patopaikka sijaitsee sellaisella yhteisellä vesialueella, johon asianomaisella tilalla on osuus. Pato-oikeus on siis nimenomaan saatu ja se kohdistuu määrättyyn paikkaan. Verkkokalastus puolestaan tapahtuu pääosin yleisen kalastusoikeuden perusteella, vaikkakin myös erityisperusteisia verkkokalastusoikeuksia on olemassa. Lisäksi on jonkin verran erityisperusteisia nuotta- ja kulkutus-oikeuksia.

Esimerkkinä sellaisista rajoituksista, jotka saattavat kokonaan estää ainakin erityisperusteisen kalastusoikeuden käyttämisen, voidaan mainita Levajoen pohjoispuolella olevaa Tenojoen osaa koskeva nuottauskielto, poikkipadon rakentamiskiello sekä kielto asettaa kudottuja pyydyksiä sivujokien suun kohdalle. Ainakin näissä tapauksissa kielto voi merkitä subjektiivisena oikeutena olevan erityisperusteisen kalastusoikeuden käyttämisen täydellistä estymistä.

Kalastuslaissa (286/82) ja vanhassa, pohjoisissa kunnissa voimassa olevassa kalastuslaissa (503/51) on kalastusoikeuksien järjestämistä koskevia säännöksiä. Kalastuslain 25 §:n mukaan aikaisemmin saatu oikeus kiinteän pyydyksen pitämiseen valta- tai kalaväylässä jää edelleen voimaan. Tällaisen oikeuden haltija voidaan kuitenkin velvoittaa luopumaan sanotusta oikeudesta täyttä korvausta vastaan,

jos se on tarpeen kalataloudellisten näkökohtien tai kalakannan hoidon ja lisäämisen kannalta. Myös pohjoisissa kunnissa voimassa olevan kalastuslain (503/51) 10 §:ssä on samaa asiaa koskeva määräys.

Oikeudesta luopuminen on siis tarpeen kalakannan hoitamiseksi, mutta luopumisesta on maksettava korvaus. Samankaltainen tilanne on syntynyt Tenojoella silloin, kun esimerkiksi erityisperusteisen kalastusoikeuden käyttäminen on Tenojoen kalastussäännön määräysten johdosta tullut mahdottomaksi.

2. Aiemmat kannanotot

Eduskunta kiinnitti huomiota korvausten maksamistarpeeseen vuonna 1972. Tällöin se totesi vastauksessaan Hallituksen esitykseen, joka koski Norjan kanssa Tenojoen kalastuspiirin yhteisestä kalastussäännöstä tehdyn sopimuksen ja sen liitteen eräiden määräysten hyväksymistä: "on mahdollista, että sopimukseen perustuvat järjestelyt saattavat loukata yksityisille kuuluvia oikeuksia. Tämän vuoksi Eduskunta edellyttää, että Hallitus ryhtyy toimenpiteisiin sen selvittämiseksi, aiheutuuko sopimuksen soveltamisesta mahdollisesti vahinkoa edellä tarkoitetuille yksityisille ja, mikäli selvitys antaa siihen aiheutta, korvausten suorittamiseksi vahinkoa kärsineille." (1972 Vp. - Edusk.vast. - Esitys n:o 97).

Oikeuskansleri esitti valtioneuvostolle osoittamassaan kirjelmässä 21.2.1979, että valtioneuvosto antaisi maa- ja metsätalousministeriölle tehtäväksi tutkia, onko vuonna 1979 tehdyillä Tenojoen kalastuspiirin kalastussäännön muutoksilla sellaisia tosiasiallisia vaikutuksia, että muualla kuin Tenojoen kalastuspiirin jokilaaksoissa asuvien kalastusoikeuden omistajien osalta loukataan heidän hallitusmuodon 5 §:n ja 6 §:n 1 momentin mukaisia perusoikeuksia.

Edelleen oikeuskansleri edellytti Utsjoen eräiden kalastuskuntien kanteluihin 14.5.1982 antamassaan vastauksessa, että maa- ja metsätalousministeriö ja ulkoasiainministeriö selvittävät, miten Tenon

kalastussopimusta ja -sääntöä olisi vastaisissa Suomen ja Norjan välisissä neuvotteluissa tarkistettava, jotta hallitusmuodon 5 §:ssä säädetty yhdenvertaisuus ja 6 §:ssä säädetty omaisuudensuoja tulisivat kaikilta osin mahdollisimman tarkoin huomioon otetuiksi. Niin ikään eduskunnan perustuslakivaliokunta edellytti 22.6.1982, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin uuden sopimuksen aikaansaamiseksi siten, että kiinnitetään huomiota oikeuskanslerin esittämiin näkökohtiin.

3. Ehdotuksen syyt

Tenojoen kalastusoikeuksien osalta on pitkään vallinnut huomattava epäselvyys. Kuten edellä on todettu, ne ovat vieläkin tietyiltä osin selvittämättä. Vesipiirirajankäyntitoimituksen lainvoimaiseksi tuleminen tosin selvittää pääosan näistä oikeuksista. Vallinneiden epäselvyyksien vuoksi on Tenojoen kalastussäännön vaikutusten arviointi aikaisemmin ollut vaikeaa. Yksityiskohtaista selvitystä kaikista tapauksista ei ole vielä voitu valmistella.

Lakiehdotuksella pyritään toteuttamaan järjestelyt, joiden mukaan Tenojoen kalastuksen rajoittamisesta aiheutuneet menetykset korvataan. Lähtökohtana on tällöin se, että rajoituksista ei kalastusoikeuden omistajalle saa aiheutua sellaista haittaa, joka vaikeuttaa tämän oikeuden tavanomaista, kohtuullista ja järkevää hyväksikäyttöä. Tämän seikan arvioiminen edellyttää perusteellista tapauskohtaista harkintaa ja selvittelyä, minkä vuoksi kysymykset korvauksista tulisi käsitellä erityisessä toimitusmenettelyssä.

4. Esityksen hallinnolliset vaikutukset

Ehdotetun lain mukainen toimitus tapahtuisi normaalina maanmittaus-toimituksena, jonka maanmittausviranomaiset suorittaisivat virkautyönä. Lailla ei olisi organisatorisia vaikutuksia, eivätkä sen aiheuttamat tehtävät aiheuttaisi henkilöstön lisäystä.

5. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Huomattava osa kalastusoikeudellisista kysymyksistä ratkeaa vasta syksyllä 1985 loppuun saatettuun vesipiirirajankäyntitoimitukseen annettavassa lainvoimaisessa päätöksessä. Osa erityisperusteisista oikeuksista kohdistuu oman lohkokunnan tai oman vesioikeudellisen kylän vesialueisiin, eikä niiden määrästä ole tietoa. Näin ollen kalastusoikeuksien määrästä ja laadusta ei ole käytettävissä tarkkoja tietoja, joten tässä vaiheessa on mahdotonta arvioida lain aiheuttamia kustannusvaikutuksia.

6. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Lakiehdotuksen on valmistellut maa- ja metsätalousministeriön asettama Tenojoen kalastustoimikunta. Esitys perustuu toimikunnan mietintöön II ja siitä annettuihin lausuntoihin.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 §. Pykälässä säädetään, minkälaisista rajoituksista on maksettava korvauksia. Korvattavuuden periaatteena on se, että mikäli Tenojoen kalastussopimuksen tai -säännön jokin määräys estää tai huomattavasti rajoittaa kalastusoikeuden omistajaa käyttämästä hänelle kuuluvaa oikeuttaan, on menetyksestä maksettava täysi korvaus. Kuitenkin vain osa kielloista ja rajoituksista on sellaisia, että niiden aiheuttamat menetykset ovat korvattavia. Näin ollen 2 momentin säännöksen tarkoituksena on täsmentää niitä rajoituksia, jotka yleisen kalastuslainsäädännön nojalla ovat korvauksettomia ja jotka tulisi myös Tenojoella toteuttaa korvauksettomina.

2 §. Korvausmenettelyksi ehdotetaan toimitusmenettelyä, johon sovelletaan lunastustoimitusta koskevaa säännöstöä. Korvaukset ja toimituksesta aiheutuneet kustannukset ehdotetaan maksettaviksi valtion varoista, koska tehdyt rajoitukset ovat yleisen edun vaatimia. Asian käsittelylle on ehdotettu kuuden kuukauden määräaika, jonka kuluessa toimitusmääräys on annettava. Aika lasketaan tämän lain voimaan-

tulosta tai aluetta koskevan vesipiirirajankäyntitoimituksen lainvoimaiseksi tulosta. Näin korvausasia saadaan vireille, kun kalastusoikeudet on selvitetty ja vahvistettu.

3 §. Laki on tarkoitus saattaa voimaan ensi tilassa sen tultua hyväksytyksi. Lakia on tarkoitus soveltaa nimenomaan sellaisiin määräyksiin, jotka on annettu ennen tämän lain voimaantuloa, sillä käsitellessään Tenojoen kalastussopimusta ja -sääntöä vuonna 1972 eduskunta edellytti korvausten suorittamista vahinkoa kärsineille, mikäli asiasta tehtävä selvitys antaa siihen aihetta.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

LAKI

Tenojoen kalastussopimuksen ja -säännön eräiden määräysten aiheuttamien menetysten korvaamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Jos Tenojoen kalastussopimuksessa tai -säännössä oleva määräys estää kalastusoikeuden omistajaa käyttämästä hänelle kuuluvaa kalastusoikeutta tai huomattavasti rajoittaa tämän oikeuden käyttömahdollisuuksia, suoritetaan omistajalle tällaisesta menetyksestä täysi korvaus.

Korvausta 1 momentin nojalla ei kuitenkaan suoriteta pyydysten rakennetta, käyttöaikaa tai käyttötapaa koskevista rajoituksista, jos kalastusoikeuden omistaja voi rajoituksesta huolimatta käyttää omaisuuttaan normaalilla, kohtuullisella ja järkevällä tavalla.

2 §

Edellä 1 §:ssä tarkoitettu korvaus maksetaan valtion varoista. Korvausvelvollisuus ja korvauksen määrä ratkaistaan toimituksessa, johon sovelletaan, mitä lunastustoimituksesta on säädetty. Toimituksen määrää suoritettavaksi maanmittaushallitus ja määräys on annettava kuuden kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta tai aluetta koskevan vesipiirirajankäyntitoimituksen lainvoimaiseksi tulemisesta. Toimituksesta aiheutuneet kustannukset maksetaan valtion varoista.

3 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 198 , ja sitä sovelletaan myös sellaisiin 1 §:ssä tarkoitettuihin määräyksiin, jotka on annettu ennen tämän lain voimaantuloa.

Helsingissä päivänä kuuta 198 .

TASAVALLAN PRESIDENTTI

Maa- ja metsätalousministeri

3. TUTKIMUSTOIMINNAN JÄRJESTÄMINEN

Tenojoen kalastussopimuksen 8. artiklan mukaan sopimuspuolten tulee olla läheisessä yhteistyössä säilyttääkseen kalastuspiirin kalakan-
nat ja sopimuspuolten tulee tehdä tässä tarkoituksessa yhteisiä tut-
kimuksia, jotka koskevat vesistön kalakantoja ja kalansaaliiden
määriä. Lisäksi sopimuspuolten tulee 9. artiklan mukaan kalastusti-
laston kehittämistä varten huolehtia siitä, että kalastajilta kerä-
tään tarpeellisia tilastoja kalansaaliista ym. kunkin kalastuskauden
aikana.

Kalastussopimuksessa edellytetyt tutkimuksia on rahoitettu lähinnä
Tenojoen kalastuskorttivaroilla sekä työvoimaministeriön myöntämällä
virastotyöntekijämäärärahoilla. Näitä tutkimuksia koskeva rahoitus-
tilanne muuttui, kun eduskunta otti valtion vuoden 1983 tulo- ja
menoarvioon momentille 30.37.27 (Eräät kalataloustutkimukset sekä
Inarin kalakantojen käyttö- ja hoitosuunnitelman laatiminen) määrä-
rahan (250 000 mk) Tenojoen ja Näämönjoen kalakantoja koskevia tut-
kimuksia varten. Saalistilastojen keräämistä on kuitenkin rahoitet-
tu edelleen osittain Tenojoen kalastuskorttivaroin (Lapin läänin-
hallituksen kautta) ja osittain työvoimaministeriön myöntämin va-
roin sekä vuonna 1985 osittain myös pohjoisten kuntien kalastuskort-
tivaroin.

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos on suorittanut tutkimustoi-
mintaa yhteistyössä Norjan viranomaisten kanssa. Tutkimustoiminnas-
ta on vuosittain laadittu yhteinen suunnitelma, joka on pyritty to-
teuttamaan yhteisesti. Näin suomalaisten on ollut mahdollista osal-
listua Norjan puolella tapahtuvaan tutkimukseen ja päinvastoin.

Suomen liittyminen vuonna 1984 Pohjois-Atlantin lohensuojelujärjes-
töön (NASCO) edellyttää osaltaan viranomaisilta lohenkalastusta ja
lohikantoja koskevien tietojen tehostettua hankintaa. Pohjois-At-
lantian lohityöryhmä kerää vuosittain suojelujärjestön hyväksymän

tieteellisen ohjelman mukaisia tietoja lohenkalastuksen säätelemiseksi merialueella.

Yhteistyössä norjalaisten kanssa on selvitetty merkinnöin loheen merellisellä vaellusalueella kohdistuvaa pyyntipainetta ja eri pyyntitapojen merkitystä. Samalla on pyritty tarkentamaan saalistilastoja.

Lohenpoikasten tiheys selvityksiä on tehty vuodesta 1979 lähtien suomalais-norjalaisena yhteistyönä 56 pysyvällä näytteenottoaikalalla tiheyksissä tapahtuvien muutosten seuraamiseksi ja siten kalastussäännön toimivuuden selvittämiseksi. Näytealueet kattavat Inari-Teno- ja Utsjoen. Tavoitteena on selvittää paitsi lohenpoikasten tiheyksien muutoksia ja niihin vaikuttavia tekijöitä myös lohen nousualue ja kokonaislohenpoikastuotanto sekä lohenpoikasten liikkumista pääuoman ja sivujokien välillä.

Vuosittain on kerätty saalistilasto. Erilaisten kalastuslupien ja kalastusvuorokausien rakennetta ja alueittaisuutta on niin ikään tilastoitu.

Lisäksi on tehty geneettisiä tutkimuksia lohikannoista ja selvitetty saaliin pyyntitavoitista ikäryhmäkoostumusta sekä saaliin ajoitumista.

Vuosina 1981 ja 1982 selvitettiin virkistyskalastuksen taloudellista merkitystä Utsjoen kunnalle, ja vuonna 1984 selvitettiin puolestaan Utsjoella lomamökin omistavien ulkopaikkakuntalaisten lohenkalastuksen määrää. Vuosina 1983 ja 1984 kartoitettiin kalastukseen käytettyjen patojen ja verkkojen alueittaisuutta sekä lohen kutualueiden laajuutta. Vuosittain on seurattu myös veneiden rekisteröinnissä tapahtuvia muutoksia eri osa-alueilla.

Muihin kalakantoihin kohdistuvia selvityksiä on tehty seuraavasti:

Skietshamjoen harjus- ja siikaselvitys v. 1981, Pulmankijärven siika- ja isonieriäselvitys v. 1982, Pulmankijärven planktontuotantonselvitys v. 1982, Inari-, Teno- ja Utsjoen siika-, harjus- ja madekantoihin kohdistunut tutkimus vuosina 1981 ja 1982 sekä meritaimenselvitys vuosina 1981 ja 1982.

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen tutkimustoiminta on hoidettu Turun yliopiston Lapin tutkimuslaitokselta, Kevolta, käsin vuodesta 1979 lähtien. Siellä on tällä hetkellä (v. 1985) 8 henkilöä tutkimuslaitoksen palveluksessa ja vuosibudjetti on noin 900 000 markkaa. Noin puolet budjetista on työvoimaministeriön myöntämää virastotyöntekijämäärärahaa.

Tämän tutkimusyksikön tutkimustoiminta ei ole kuitenkaan keskittynyt yksinomaan Tenojokeen vaan siellä tehdään myös Näätämöjoen lohenselkälästä koskevaa ja Utsjoen tunturivesien kalakantojen hoitosuunnitelman laadintaan liittyvää tutkimusta.

Tutkimustoiminnan saavutettua pysyvällisen ja kansainvälisen luonteen tulisi tutkimusyksiköllä olla omat toimitilat. Kevolla tutkimuksen jatkaminen on kyseenalaista, koska tilojen pitkäaikaisesta käytöstä ei ole päästy sopimukseen.

Toimikunta esittää, että po. tutkimustoiminta keskitetään Tenojoen varteen ja että sinne perustetaan tutkimusasema.

Tenojoella suoritettava tutkimustoiminta on tärkeää kalastussäännön toimivuuden seurannan kannalta. Erityisesti tämä koskee saalis- ja erilaisten kalastustilastojen hankintaa sekä lohenselkälästä tapahtuvien muutosten seuranta. Hankaluutena on kuitenkin ollut jossain määrin se, että saalistilastoja ei kerätä, ainakaan kailta osin, kalastuskauden aikana vaan myöhemmin.

Seuranta tulisi tehostaa siten, että saalis- ja kalastustiedot kerätään jo kalastuskauden aikana. Sikäli kun vastaisuudessa mennään

siihe
kalas
nin m
jeluj
joita
tavis

siihen, että Tenojoki jaetaan osa-alueisiin, joille asetetaan omat kalastuskiintiöt, korostuu osa-alueittaisten tilastojen nopean saannin merkitys vielä nykyisestään. Lisäksi Pohjois-Atlantin lohensuojelujärjestölle (NASCO) tulee toimittaa vuosittain saalistiedot, joita tällä hetkellä ei esim. Tenojoen sivuvesistöjen osalta ole saatavissa riittävän nopeasti. Tilanteen parantamiseksi näiltä osin

toimikunta esittää, että lupien myynnissä siirrytään ATK-järjestelmään ja että saalis- sekä kalastustilastojen kerääminen liitetään kiinteämmin Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen tutkimustoimintaan.

Tutkimustoiminnassa tulee korostaa myös sellaisia pitkäaikaisia, norjalaisten kanssa yhteisiä tutkimuksia, joista saatavaa tietoa voidaan käyttää hyväksi harkittaessa mahdollisia kalastusrajoituksia sekä vuonokalastukseen että merellä tapahtuvaan ajoverkko- kalastukseen. Tällaista tutkimustoimintaa on mm. lohenpoikasten ja aikuisten lohien merkintä merikalastuksen tehokkuuden selvittämiseksi.

Sen lisäksi, että Tenolla suoritetaan 8 artiklan mukaista tutkimustoimintaa, tulee vastaisuudessa kiinnittää huomiota myös Tenojoen kalastusta koskevan oikeustieteellisen tutkimuksen tehostamiseen.

4. VALVONTAJÄRJESTELMÄ JA RANGAISTUSSEURAAMUKSET

Tenojoen kalastussopimuksen 11 artiklassa todetaan, että "tämän sopimuksen mukaan annettujen kalastussääntöjen noudattamista valvoo Lapin lääninhallitus ja Finnmarkin fylkesman, sekä sen lisäksi ne henkilöt, joiden asiana kummassakin maassa on kalastuksen valvonta."

Kalastussopimuksen 3 artiklan mukaan "valtakuntain rajana olevaa vesistönosaa varten tulee valvontaa suorittamaan asettaa yhteisiä suomalais-norjalaisia kalastuksenvalvontapartioita, joissa on yksi suomalainen ja yksi norjalainen valvoja. Partioiden lukumäärästä, valvonta-alueesta ja muista valvontaan liittyvistä seikoista päättävät yhdessä Lapin lääninhallitus ja Finnmarkin fylkesman. Kumpikin valtio palkkaa ja varustaa valvojansa, mutta yhteiset menot jaetaan tasan molempien valtioiden välillä."

Edellä mainitun mukaisesti kummankin valtion poliisiviranomaisten asiana on järjestää yhteinen valvonta Tenolle. Koska kalastusluvista saadut tulot tulee 4 artiklan mukaan ensisijaisesti käyttää mm. kalastuksen valvonnasta aiheutuvien kulujen peittämiseen, on Lapin lääninhallitukselle myönnetty vuosittain kottivaroja näiden kulujen peittämiseen.

Näiden partioiden toteuttaman valvonnan lisäksi kalastusoikeuden haltijoiden - lähinnä kalastuskuntien - tulee valvoa kalastusta hallinnassaan olevilla vesialueilla. Tämä kalastusoikeuden haltijoiden toimesta toteutettu valvonta poikkeaa kuitenkin valvontapartioiden toteuttamasta valvonnasta siinä, että se on rajallisempaa, sillä se koskee vain heidän omia vesialueitaan.

Valvontapartioiden toiminta täyttää valtakunnan rajasta johtuvat valvonnan erityistarpeet.

Toimikunta esittää kuitenkin partioiden toimintaa tehostettavaksi varsinkin valvonta-alueen yläosissa - Inarijoella - olisi syytä lisätä valvonnan määrää.

Partioiden suorittamaa valvontaa on hankaloittanut ja rajoittanut se, että valvojat ovat yleensä muualta ja asuvat vain tilapäisesti paikkakunnalla, jolloin he eivät tunne riittävästi paikkakunnan kalastusoloja.

Tästä syystä toimikunta esittää, että Utsjoelle palkataan pysyvästi yksi poliisi lisää, joka kesäaikana omistautuu kokonaan kalastuksen valvontaan.

Valvontaa ovat lisäksi vaikeuttaneet epäselvyydet kalastusoikeuksissa sekä puutteet pyydysten merkitsemisessä ja rakenteen määrittelyssä. Näiltä osin toimikunta on tehnyt aiemmin esityksiä tilanteen selkeyttämiseksi.

Tenojoen kalastussäännön 23 §:n mukaan Tenojoen kalastuspiirin yhteisestä kalastussäännöstä tehdyn sopimuksen ja tämän kalastussäännön rikkomisesta rangaistaan yleisen lain mukaan. Tätä säännön pykälää tulkittaessa on lähdetty siitä, että yleisen lain kalastusta koskevinä rangaistussäännöksinä tulevat sovellettaviksi rikoslain ja kalastuslain säännökset. Lisäksi voidaan kalastussäännön 20 §:n 1 momentissa tarkoitettun vesistön likaamiskiellon rikkomisesta rangaista vesilain (264/61) säännösten nojalla. Vuoden 1951 kalastuslain, joka on voimassa kolmessa pohjoisessa kunnassa, 96 §:n nojalla tuomitaan rangaistukseen se, joka rikkoo kalastuslakia tai sen nojalla annettuja määräyksiä. Kun Tenojoen kalastussäännössä ei ole itsenäistä rangaistussäännöstä, on käytännössä sovellettu kalastuslain 96 §:ää myös Tenojoen kalastussäännön rikkomiseen. Käytännössä kalastuslain 96 §:n soveltaminen on kuitenkin aiheuttanut eräitä tulkintaongelmia.

Rikoslain 33 luvun 13 §:n 1 momentissa on säädetty sakkorangaistus sille, joka loukkaa toiselle kuuluvaa kalastusoikeutta. Jos rikoksella on loukattu ainoastaan yksityistä oikeutta, ei teko rikoslain

33 luvun 16 §:n mukaan ole virallisen syytteen alainen eikä rangaistusmääräysmenettely ole siitä annetun lain (146/70) 1 §:n mukaan mahdollinen.

Tenojoen kalastusta koskevien rangaistussäännösten selventämiseksi ulkoasiainministeriö on esittänyt harkittavaksi sitä, että Tenojoen kalastussopimukseen tai -sääntöön otettaisiin erityinen rangaistusmääräys. Oikeusministeriö on lausunnossaan ulkoasiainministeriölle 6.5.1981 katsonut, etteivät tulkintaongelmat poistuisi sillä, että kalastussääntöön otettaisiin rangaistusmääräys, Vuoden 1920 kalastussääntöön sisältyi rangaistusmääräys, mutta vuoden 1938 kalastussäännön 18 §:ssä se korvattiin viittauksella yleiseen lakiin. Oikeusministeriö katsoi, että vaikka erityinen rangaistussäännös otettaisiin Tenojoen sopimukseen tai kalastussääntöön, jäisivät rikoslain ja kalastuslain rangaistussäännökset sovellettaviksi myös Tenojoen osalta, koska kalastussääntö ja kalastuslaki tuskin voisivat olla yhtä laajoja soveltamisaloiltaan. Lisäksi oikeusministeriö oli sitä mieltä, ettei valtiosopimukseen voitaisi sisällyttää kahden vuoden vankeusrangaistusta, joten kalastuslaki jäisi tältäkin osin sovellettavaksi.

Toimikunta esittää, että Tenojoen kalastusta koskevien rangaistussäännösten kehittämiseksi kolmeen pohjoiseen kuntaan säädetään uusi kalastuslaki. Tähän lakiin sisällytettävien rangaistussäännösten tulee vastata muualla maassa jo voimassa olevassa kalastuslaissa olevia periaatteita.

Tällöin nyt voimassa olevan kalastuslain 96 §:n soveltamista ja menettämisseuraamusten tuomitsemista koskevat ongelmat poistuisivat. Työryhmä viittaa näiltä osin pohjoisten kuntien kalastuslakitoimikunnan mietinnössä ehdotettuihin säännöksiin.

5. TIIVISTELMÄ TOIMIKUNNAN EHDOTUKSISTA

Tenojoen kalastuskorttitulot kertyvät valtaosaltaan urheilukalastajille myytävistä vapa- ja viehekalastusluvista. Koska kortin myymisellä itse asiassa luovutetaan urheilukalastajille kalastusoi-keutta, on kalastusoi-keuden omistaja yleisen kalastuslain mukaan oi-keutettu saamaan korvauksen tästä luovutuksesta. Tenojoen kalastus-sopimuksessa olevan, kalastuskorttitulojen käyttöä koskevan määräyk-sen tulkinnasta johtuen näistä tuloista on vuosittain jäänyt kuiten-kin käyttämättä huomattava osa. Toimikunta esittää näistä tuloista yksityisten vesialueiden omistajien osuuden palautettavaksi asianomaisille.

Tenojoen kalastussopimuksesta ja -säännöstä säädettiin ensimmäisen kerran lailla vuonna 1972. Käsitellessään asiaa koskevaa Hallituk-sen esitystä eduskunta edellytti, että Hallitus ryhtyy toimenpitei-siin sen selvittämiseksi, aiheutuuko sopimuksen soveltamisesta mah-dollisesti vahinkoa yksityisille vesialueen omistajille sopimuksen käsittämässä vesissä ja mikäli selvitys antaa siihen aihetta, kor-vauksen suorittamiseksi vahinkoa kärsineille. Tästä syystä toimikun-ta on rajannut esityksensä koskemaan vuoden 1972 jälkeistä aikaa.

Vuosilta 1973-1985 on kalastuskorttituloja kertynyt Suomen osuutena yhteensä 4 386 852 markkaa. Niistä on palautettu yksityisille vesi-alueen omistajille 1 080 549 markkaa. Valtion toimesta on käytetty lähinnä valvontaan, tilastojen keräämiseen ja tutkimustoimintaan Lapin lääninhallituksen sekä Riista- ja kalatalouden tutkimuslai-toksen kautta yhteensä 1 187 064 markkaa. Tuloista on toistaiseksi käyttämättä 2 119 239 markkaa.

Toimikunta esittää, että vuosien 1973-1985 Tenojoen kalastuskort-tivarakertymästä palautetaan toimikunnan laatiman laskelman mukai-sesti yksityisten vesialueiden omistajien osuudet eli aiemmin mak-settujen summien lisäksi kalastuskunnille yhteensä 2 116 795 mark-kaa ja järjestäytyneisiin kalastuskuntiin kuulumattomille tiloille yhteensä 259 820 markkaa.

Urheilukalastuksesta aiheutuvien haittojen poistamiseksi toimikunta esittää, että voimassa olevaan kalastussopimukseen sisältyviä urheilukalastuksen rajoittamismahdollisuuksia käytetään nykyistä tehokkaammin hyväksi ja että toimikunnan I mietinnössä tekemät, urheilukalastuksen rajoittamista tarkoittavat ehdotukset toteutetaan. Pyrkimyksenä tulee olla urheilukalastuksen järjestäminen siten, ettei se kohtuuttomasti haittaa vesialueen omistajien kalastusta.

Lupamaksujen suuruutta harkittaessa tulee kiinnittää huomiota siihen, millä tavoin urheilukalastus vaikuttaa vesialueen omistajan kalastukseen. Urheilukalastuksesta perittävät kalastuskorttitulot tulee vastaisuudessakin palauttaa kalastusoikeuden haltijoille. Mietintöön sisältyy toimikunnan esitys jakoperusteiksi, joiden mukaan nämä tulot tulisi palauttaa. Samalla ehdotetaan viranomaisen toimesta toteutettavaan valvontaan osoitettavaksi valtion tulo- ja menoarviossa riittävä rahoitus valtion yleisistä varoista samalla tavalla kuin tutkimuksen osalta on menetelty.

Toimikunta esittää lisäksi, että Tenojoen kalastusoikeuksien omistajille korvataan täysimääräisinä ne menetykset, jotka aiheutuvat Tenojoen kalastussopimuksen ja -säännön eräistä määräyksistä. Korvausjärjestelyjen hoitamiseksi toimikunta on sisällyttänyt mietintöönsä Hallituksen esityksen muotoon laaditun lakiesityksen Tenojoen kalastussopimuksen ja -säännön eräiden määräysten aiheuttamien menetysten korvaamisesta.

Tenojokea koskevan tutkimustoiminnan kehittämiseksi toimikunta esittää, että po. tutkimustoiminta keskitetään Tenojoen varteen ja että sinne perustetaan tutkimusasema.

Lisäksi lupien myynnissä ehdotetaan siirryttäväksi ATK-järjestelmään ja saalis- sekä kalastustilastojen kerääminen liitettäväksi kiinteämmin Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen tutkimustoimintaan.

Tutkimustoiminnassa tulee korostaa sellaisia pitkäaikaisia, norjalaisten kanssa yhteisiä tutkimuksia, joista saatavaa tietoa voidaan käyttää hyväksi harkittaessa mahdollisia kalastusrajoituksia sekä vuonokalastukseen että merellä tapahtuvaan ajoverkkokalastukseen.

Valvonnan osalta toimikunta esittää, että valvontapartioiden toimintaa tehostetaan varsinkin valvonta-alueen yläosissa. Samalla esitetään palkattavaksi Utsjoelle pysyvästi yksi poliisi lisää, joka kesäaikana omistautuu kokonaan kalastuksen valvontaan.

Tenojoen kalastusta koskevien rangaistussäännösten kehittämiseksi kolmeen pohjoiseen kuntaan tulisi säätää uusi kalastuslaki, johon sisällytettävät rangaistussäännökset vastaavat muualla maassa jo voimassa olevassa kalastuslaissa olevia periaatteita.

6. SAMMANDRAG AV KOMMISSIONENS FÖRSLAG

Intäkterna av fiskekortet för fiske i Tana älv utgörs i huvudsak av avgifter som erläggs av sportfiskare för tillstånd att fiska med spö och lockbete. Emedan man genom försäljningen av kort i själva verket överlåter fiskerätt till sportfiskarna, är innehavaren av fiskerätt enligt den allmänna lagen om fiske berättigad att utfå ersättning för denna överlåtelse. På grund av tolkningen av en bestämmelse om användningen av fiskekortmedel som ingår i överenskommelsen om fisket i Tana älv har dock årligen en betydande del av dessa inkomster förblivit outnyttjad. Kommissionen föreslår att den del av dessa inkomster som tillkommer ägarna av enskilda vattenområden skulle återbördas till vederbörande.

Angående överenskommelsen om fisket i Tana älv och därtill anslutna fiskeristadga utfärdades första gången år 1972 stadganden genom lag. Vid behandlingen av Regeringens ifrågavarande proposition förutsatte Riksdagen, att Regeringen vidtager åtgärder för att utreda, huruvida tillämpningen av överenskommelsen möjligen åsamkar privata ägare av vattenområden inom de vattenområden som överenskommelsen berör skada och såvida utredningen ger orsak härtill, för att utbetala ersättning till de skadelidande. Av denna orsak har kommissionen avgränsat sitt förslag till att gälla tiden efter år 1972.

Under åren 1973-1985 har Finlands andel av de uppburna fiskekortmedlen uppgått till inalles 4 386 852 mark. Av totalbeloppet har 1 080 549 mark återbördats till de privata ägarna av vattenområden. På statens försorg har närmast för tillsyn, insamling av statistiska uppgifter och forskning via länsstyrelsen i Lapplands län samt Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet använts sammanlagt 1 187 064 mark. Av intäkterna har tillsvidare 2 119 239 mark förblivit odisponerade.

Kommissionen föreslår på basen av en kalkyl som den uppgjort, att av de medel som under åren 1973-1985 sammanbringats vid försäljningen av fiskekort för fiske i Tana älv, skulle av den andel som tillkommer ägarna av privata vattenområden, utöver de belopp som tidigare utanordnats, till fiskelagen erläggas inalles 2 116 795 mark samt till lägenheter som inte tillhör konstituerade fiskelag inalles 259 820 mark.

För eliminerande av de men som sportfisket förorsakar föreslår kommissionen, att de möjligheter till begränsning av sportfisket som innefattats i gällande överenskommelse om fisket skulle brukas mera effektivt än för närvarande och att de förslag som kommissionen framfört i sitt betänkande I och som avser inskränkning av sportfisket skulle genomföras. Strävan bör vara att sportfisket ordnas så, att det inte oskäligt försvårar det fiske som bedrivs av ägarna av vattenområden.

Vid prövning av beloppen av avgifterna för fisketillstånd bör avseende de fästas vid, hur sportfisket inverkar på det fiske som bedrivs av vattenområdets ägare. De intäkter av fiskekort som uppbärs för sportfiske bör även i framtiden återbördas till fiskerättsinnehavarna. I betänkandet ingår kommissionens förslag till de fördelningsgrunder enligt vilka dessa intäkter borde återbetalas. Samtidigt föreslås att för den tillsyn som skall utföras på åtgärd av myndigheter i statsförslaget av allmänna medel skulle anvisas en tillräcklig finansiering på samma sätt som skett i fråga om forskningen.

Kommissionen föreslår ytterligare, att innehavarna av fiskerätt i Tana älv skulle få full ersättning för de förluster, som föranleds av vissa bestämmelser i överenskommelsen om fisket i Tana älv. Kommissionen har för skötande av ersättningsfrågorna i sitt betänkande innefattat ett förslag till lag om ersättande av de förluster som föranletts av vissa bestämmelser i överenskommelsen angående fisket i Tana älv och den därtill anslutna fiskeristadgan.

För utvecklande av undersökningsverksamheten rörande Tana älv föreslår kommissionen, att ifrågavarande undersökningsverksamhet koncentreras till Tana älvmråde och att där inrättas en forskningsstation.

Dessutom föreslås att försäljningen av tillstånd förs upp på ADB och att insamlingen av statistik om fisket och fångad fisk fastare än hittills knyts till Vilt- och fiskeriforskningsinstitutets undersökningsverksamhet.

Inom undersökningsverksamheten bör framhävas sådana långsiktiga, med Norge gemensamma undersökningar, vilka ger sådan kunskap som kan nyttjas vid prövning av möjliga nya inskränkningar såväl av fisket i fjordvattnen som av drivgarnsfisket till havs.

I fråga om tillsynen föreslår kommissionen, att tillsynspatrullernas verksamhet effektiveras särskilt i övre delen av övervakningsområdet. Samtidigt föreslås att i Utsjoki permanent skulle avlönas ytterligare en polisman, som under sommaren helt skulle ägna sig åt tillsyn av fisket.

För utvecklande av straffstadgandena rörande fisket i Tana älv borde utfärdas en ny lag om fiske i de tre nordliga kommunerna, och i denna lag borde innefattas straffstadganden som skulle motsvara de principer som ingår i den lag om fiske som gäller i övriga delar av landet.

7. OKTIIGEASSU DOAIBMAGACCI EAVTTUTUSAIN

Teanujoga guollebivdogortaboadut čoggojit eanemusat lustabivdiid stággo- ja vuoggabivdoloviid vuovdimis. Danne go gortta vuovdimiin iešalddes luohpađuvvo lustabivdiidii bivdovuoigatvuohta, lea guollebivdovuoigatvuođa oamasteaddji álmollaš guollebivdolága mielde vuoigadahttojuvvon oazžut buhtadusa dan luohpadeamis nubbai. Teanujoga guollebivdosoahpamuša mearradus, mii guoska bivdogorteboaduid atnima, lea dulkojuvvon nu, ahte dainna lea jahkasaččat báhcan anekeahtta fuobmašahtti oassi. Doaibmagázzi ovdanbukta, ahte dainna boaduin galga máhcatuvvot ovttaskas čáhceviidodaga oamasteaddjiid ossodat áššeobmahaččaidii. Teanujoga guollebivdosoahpamušas ja -njuolggadusas mearriduvvui vuostasgeardde lágain 1972. Giehtadaladeddiin ašši guoskeváš Ráddetusa ovdanbuktaga Ovddasgoddi oaivvildii, ahte Ráddetus riepma dan ašši čilgemii, čuovvugo soahpamuša heivveteamis vejolažžat vahat ovttaskas čáhceviidodaga oamasteaddjiidii, dainna čáziin, maid soahpamuš guoska ja juos čilgetus adda dasa akka, de buhtadusa máksimii vahagiid gillajeaddjiidii. Dan sujás doaibmagázzi lea ráddjen ovdanbuktaga guoskat dan áiggi, mii čuovvu jagi 1972 manna.

Jagiin 1973 - 1985 lea guollebivdogortaboadut čoggon Suoma osso- dahkan oktiibuot 4 386 852 márkki. Dainna lea máhcatuvvon ovttaskas čáhceviidodaga oamasteaddjiidii 1 080 549 márkki. Stáhta lea atnan fáktemii, stadistihkalaš dieduid čoaggimii ja dutkamušdoibmii Sámi lienaráđdetusa ja Fuoddo- ja guolledáldoalu dutkamušlágadusa bokte oktiibuot 1 187 064 márkki. Boaduin lea dánháve anekeahtta 2 119 239 márkki. Doaibmagázzi ovdanbukta, ahte jagiid 1973-1985 Teanojoga guollebivdogorteboahčooggošis máhcatuvvo doaibmagácci lánččojun rehkega mielde ovttaskas čáhceviidodaga oamasteaddjiid ossodagat juo ovdal máksojun supmiid lassin guollebivdogácciidii oktiibuot 2 116 795 márkki sihke guollebivdogácciid olggobeallai báhcan dáluidii oktiibuot 259 820 márkki.

Lustaguollebivddu geažild bohtan skeapmašumiid ere duvdima váras doaibmagázzi eavttuta, ahte soahpamušas mii dal lea famus, orru lustaguollebivdomearrađusat galget álmalabbot atnot buorrin ja ahte doaibmagácci I smiehttamušas dahkkojuvvon lustaguollebivddu ráddjemii čujutuvvon eavttutusat galget ollašuvvat. Viggamuššan galga leat lustaguollebivddu ortnen nu, ahte dat ii buvttu govttutis skeapmašumiid čáhceviidodaga oamasteaddjiid bivdui.

Smiehtadeddiin lohpeávssuid sturrodaga galga giddet fuopmašumi dasa man lánkai duddjo lustaguollebivdu čáhceviidodaga oamasteaddji bivdui. Lustaguollebivddus berrojuvvon guollegortaboadet galget boahhtevuodas ge máhcatuvvot guollebivdovuoigatvuoda hálddaseaddjiidii. Smiehttamušas lea árvalusat juohkovuoddun, maid mielde daid boaduid galggašii máhcatit. Seammás eavttutuvvo, ahte virgeolbmuid dahtu bokte ollašahhtujuvvon fáktendoipmii galga čujutit ruđaid stáhta boahto- ja mannuarvalusas dárbašii olu almmolaš váriin seammalahkai go lea bargujuvvon maidai dutkamušá dáfus.

Doaibmagázzi ovdanbukta lassin, ahte Teanujoga guollebivdovuoigatvuoda oamasteaddjiidii buhtaduvvojit ollesmearalččat dat dáhpát, mat bohtet ovdan Teanujoga guollebivdosoahpamuša ja -njuolggadusa soames mearrađusain. Buhtadusortnega dikšuma váras lea doaibmagázzi váldan smiehttamusšii Ráđdetusa ovdanbuktoša hápmái lánččujuvvon lánkaveavttutusa Teanujoga guollebivdosoahpamuša ja -njuolggadua soames mearrađusaid geažild šaddan vahagiid ja skeapmašumiid buhttema váras.

Teanujoga guoski dutkandoaimma ovddideami váras doaibmagázzi ovdanbukta, ahte om. dutkanbargu ceggejuvvo Teanujoga guvlui ja ahte dovikko vuodduvvo dutkanguovddaš.

Lassin eavttutuvvo, ahte lohpevuovdimis váldujuvvo atnui ADG - systema ja ahte sálaš- sihke bivdostadistihkadiid čoaččigin laktojuvvo

giddagabbot Fuoddo- ja guolledallodoalu dutkamušlágadusa dutkamuš-
doibmii.

Dutkanbarggus galga ovddimusat buktit ovdan dakkaraš guhkesáigasaš
dažaiguin oktasaš dutkamušaid, mainna ožžojuvvon dieđu sáhtta
atnit buorrin dalle go lea árvalusas guollebivdoráddjejumit sihke
vuotnabivddus ahte mearragolgađeamis.

Fákten oasis doaibmagázzi bukta ovdan dan, ahte fávttaid bargu
álmmiđuvvo erenomažit fáktenguovllu badjeosiin. Seammas ovdan-
buktojuvvo, ahte Ohcejohkii galggašii bálkkatuvvot bissovaš okta
lassi poliisa, guhte juohke geasi barga obbalohkai guollebivdo-
fáktemiin.

Teanujoga guollebivddu guoskevaš rággastusmearradusaid buoriđeami
váras galggašii golmma davimuš gildii oažžašuvvat odđa guollebivdo-
láhka, masa fárrui valdon rágggaštusmearradusat čuvvot eara
guovllus riikkas fámus orru guollebivdolága vuoddojurdagiid.

8. ERIÄVÄT MIELIPITEET

E r i ä v ä m i e l i p i d e

Lupamaksujen jakoperusteista

Maa- ja Metsätalousministeriön 23.5.84 asettamalle toimikunnalle annettiin tehtäväksi mm. selvittää, miten Tenojoen kalastussopimuksen tarkoittamista kalastuskorteista saatavat varat olisi jaettava vesialueiden omistajille. Tässä tehtävässään toimikunnan olisi pitänyt tutkia perusteellisemmin eri vaihtoehtoja, jotta lupamaksukertymien jakamisessa vesialueiden omistajille olisi päästy tarkempaan ja oikeudenmukaisempaan lopputulokseen. Silloin olisi käynyt ilmi, että toimikunnan esittämää jakomallia on täydennettävä niin, että eri osapuolten kalastusoikeudet ja edut otetaan paremmin huomioon. Esitetystä mallista tähän päästään yksinkertaisimmin sellaisella menettelyllä, että puolet (1/2) lupamaksujen kertymästä jaetaan kalastuskuntien osakkaille osakkuuslukujen mukaisina prosentuaalisina osuuksina ja toinen puoli taas toimikunnan esittämän jakomallin mukaisesti.

Tämä parannettu malli olisi periaatteeltaan samanlainen kuin se lupamaksuvarojen jakomalli, jota on kuvattu Maa- ja Metsätalousministeriön 25.8.83 laatiman, Tenojoen kalastussopimuksen ja -säännön soveltamista koskevan muistion kohdassa 5.3. Ministeriö on myös käyttänyt maksuosuuksien perusteena kalastuskuntien hyväksymää osakkuuslukujen mukaista prosenttijakaumaa, kun se on palauttanut osan vuosittain budjetoiduista lupamaksuista ennakkomaksuna kalastuskunnille.

Erityisperusteisten kalastusoikeuksien huomioon ottamisesta

Isojakotiloille kuuluvat erityisperusteiset kalastusoikeudet, jotka kohdistuvat kalastuskuntiin kuulumattomien yksittäisten tilojen vesiin, olisi pitänyt ottaa huomioon vähentävänä tekijänä näiden

rannan pituutta laskettaessa samoin perustein kuin valtion vesiin kohdistuvat erityisperusteiset kalastusoikeudet on otettu huomioon rannan pituutta vähentävänä tekijänä (kohta 1.3.3.). Kysymyksessä on huomattava kalastusoikeudellinen etuus, joka kuuluu isojakotiloille niiden perustamis- tai katselmusasiakirjoissa olevien vahvistusten tai muun laillisen saannon perusteella. Tällainen erityisperusteinen kalastusoikeus on kiinteistökohtainen (KKO 27.6.84.). Toimikunnan omaksuman kannan takia näihin oikeuksiin perustuvat rantakilometriosuudet siirtyisivät kuitenkin vuodesta 1982 alkaen perustettujen tilojen vesiin kohdistuvilta osiltaan jälkimmäisten hyväksi, koska niitä ei ole otettu huomioon palautettavien lupakorttivarojen osittamisessa, kuten mietinnössä nimenomaan huomaetaan (kohdan 1.4. loppu). T.s. rantakilometriosuoksien vähennys tapahtuu vanhoilta isojakotiloilta eikä valtiolta, kuten uusien tilojen perustamisen luonteeseen katsoen olisi kohtuullista odottaa.

Toimikunnan tekemien laskelmien mukaan isojakotilojen erityisperusteiset kalastusoikeudet vähensivät valtion rantaosuuden pituutta Inari- ja Tenajoella yhteensä 16 020 metriä. Samojen laskentaperusteiden mukaan vuodesta 1982 alkaen perustettujen, kalastuskuntiin kuulumattomien tilojen rantaosuudet vähenisivät yhteensä 2 240 m, sillä tätä vastaavasti niiden vesiin kohdistuu isojakotilojen erityisperusteisia kalastusoikeuksia (5 verkkoa + 7 patoa + 3 kulkutusyksikköä + 2 kpl "kalastus yleensä" + 3 nuottaa, yhteensä 20 pyydysyksikköä).

Toimikunnan tekemien laskelmien ulkopuolelle ovat jääneet myös ne talojen erityisperusteiset kalastusoikeudet, jotka sijaitsevat vuokra-alueiden lunastamisesta annetun lain (361/58) mukaan perustettujen tilojen vesialueilla. Samoin perustein laskien ne olisivat vaikuttaneet näiden tilojen laskennalliseen rannan pituuteen vähentävästi yhteensä 2 160 metriä (3 verkkoa + 11 patoa + 3 kpl "kalastus yleensä", yhteensä 17 pyydysyksikköä). Yhdenvertaisuuden nimessä nämäkin olisi pitänyt sisällyttää laskelmiin.

Laskennalliset vähennykset ilmenevät vastaavina lisäyksinä niiden isojakotilojen kohdalla, joille mainitut oikeudet kuuluvat.

Erityisperusteisia kalastusoikeuksia on kirjattu pääsääntöisesti katselmus- ja perustamisasiakirjoihin niille tiloille, joita on perustettu Tenojoen nykyisen kalastuspiirin alueelle 1800-luvun alusta aina vuosisadan vaihteeseen saakka. Näistä oikeuksista suurin osa on lohkokuntien omalla vesialueella, mutta siltä osin niitä ei ole kokonaisvaltaisesti selvitetty eikä kartoitettu.

Erityissäännöksiä

Pohjoisia kuntia koskevista erityissäännöksistä ansaitsee huomiota mm. vuoden 1925 laki isojaosta ja verollepanosta Inarin, Enontekiön ja Utsjoen kunnissa. Tässä laissa tarkoitettussa pohjoisessa piirissä, mm. Utsjoen kunnassa, kalastuksen tuotto on jyvitetty taloille manttaalia laskettaessa. Tämä on katsottu tarpeelliseksi, koska näillä alueilla on luonnon karuuden takia vain vähän viljelykelpoista maata; tilojen elinkelpoiseksi saattaminen vaati poikkeavan perusteen käyttöä. Kalansaalis on siis laskettu myös tilojen verotusperusteeksi, ja kalastus on tapahtunut vanhastaan tunnetuissa pyyntipaikoissa Tenon vesistöissä sekä erilaisilla "passiivisilla" pyydyksillä että uistelemalla. Vastoin vanhemmassa historiankirjoituksessa vallinnutta käsitystä uistelemisen (oaggun) on tunnettu pyyntitapana jo vuosisatoja. Niinpä Tenojoessakin on lukuisia perinteellisiä "onkipaikkoja", jotka sijaitsevat mm. savannoissa (savvon, dappal).

Urheilukalastuksen ohjaaminen

Kun lasketaan ja arvioidaan Tenojoen vesistön kalastusmäärien kehitystä, voidaan Suomen puolella pitää pohjana RKTL:n tilastotietoja, joita on käytettävissä vuodesta 1972 alkaen.

Kokonaissaaliin jakautumista tarkasteltaessa kohdistuu huomio ensiksi turistikalastajien saalismäärään, joka on pyydystetty pelkääntään vavalla ja vieheellä. Se on huomattavan suuri myös suhteessa siihen kokonaissaaliiseen, jonka paikalliset kalastusoikeuden haltijat saavat yhteisesti kaikilla eri pyyntitavoillaan. (RKTL:n toimikunnalle antama selvitys, toimitusnumero 141/43/85). Esimerkiksi urheilukalastajien lohisaalisosuus oli vuosina 1975-84 keskimäärin 45,05 % (Taul. 5 em. lähteessä). Muiden kalalajien kokonaissaaliin vastaava osuus vuosina 1972-84 oli 45,16 %. Erikseen on mainittava harjus, jonka urheilukalastajaosuus hyvänä "onkikalana" oli 59,84 %. Meritaimenen vastaava osuus oli 48,11 %. (Taul. 9 samassa lähteessä).

Edelleen on huomattava vapa ja viehe -kalastuksen teho verrattuna muihin kalastusmuotoihin. Suomen puolen koko lohisaaliista v. 1974-84, joka oli yhteensä 518 598 kg, oli vapakalastuksen osuus 362 283 kg eli 66,3 %. Kudottujen pyydysten osuudeksi jäi 181 868 kg eli 33,7 %.

Tilastotiedoista selviää myös, miten eri kalalajien saalismäärät ovat kaiken kaikkiaan pienentyneet. Vaikka kalastusteho on kalastajamäärien lisääntymisen takia kasvanut suunnilleen kaksinkertaiseksi, on kokonaissaaliin määrä siitäkin huolimatta pienentynyt melkein puolella.

Tätä kehitystä ei voida pitää voimassa olevan Tenojoen kalastussopimuksen johdantokappaleen ilmoittaman päämäärän mukaisena. Sopimusvaltiothan korostavat siinä pyrkimystään yhteisesti säilyttää ja lisätä sopimusalueen lohikantoja tarkoituksenmukaisin kalastuksen säätelytoimin. Kehitys ei liene yleisemminkään sopimuksen tavoitteiden mukainen.

Lakiehdotuksen perustelut (2.7.2.)

(Yleisperustelujen nykytilannetta koskevan luvun loppukappaleen sijaan. s. 41:)

Tenojoen kalastussopimuksen ja -säännön määräysten aiheuttamien kalastusedun menetysten korvaushyvitys olisi suoritettava pääsääntöisesti niin, että tilojen elinkelpoisuus säilyy.

Tämä koskee myös erityisperusteisia kalastusoikeuksia, jotka ovat tilakohtaisia ja jotka on merkitty tilojen perustamisasiakirjoihin ja myös isojaossa tiloille manttaaliksi jyvitetty. Jos tilan kalastusoikeutta ei voida käyttää mainittujen määräysten takia, esim. kalastuspaikan suhteen, on vastaava kalastusetuus järjestettävä muulla tavoin. Jos uutta korvaavaa etuutta, kuten uutta kalastuspaikkaa, ei voida osoittaa, on menetys korvattava tilalle vuotuisesti. Etujen menetyksiä olisi korvattava takautuvasti siitä alkaen kun haitta tai edunmenetys on alkanut siihen asti kun vastaava etuus voidaan tilalle osoittaa.

Utsjoella 28. tammikuuta 1986

Aslak O. Aikio
Aslak O. Aikio
toimikunnan jäsen

Antti Katekeetta
Antti Katekeetta
toimikunnan jäsen

E r i ä v ä m i e l i p i d e

Koska en ole voinut kaikilta osin yhtyä toimikunnan enemmistön kannanottoihin ja ehdotuksiin, esitän eriävänä mielipiteenäni seuraavan.

Mietinnön kohdassa 1.3.3. on esitetty valtiolle kuuluvaa 25,5 %:n kalastuskorttitulon osuutta vähennettäväksi kalastuskuntien hyväksi vielä 8,4 %:lla valtion vesiin kohdistuvien erityisperusteisten kalastusoikeuksien vuoksi. Esitys on täysin perusteeton jäljempänä esitettävistä syistä.

Tenojoen erityisperusteiset kalastusoikeudet ovat vielä kiistanalaiset. Esim. valtion vesialueiden osalta metsähallitus on ne täysin kiistänyt. Niiden mahdollinen olemassaolo, laatu ja laajuus selviävät vasta asiaa koskevasta toimituksesta annettavassa lopullisessa päätöksessä. Toimikunnan enemmistö on kuitenkin ottanut erityisperusteiset kalastusoikeudet mukaan laskelmiinsa aivankuin ne olisi jo lopullisesti ja lainvoimaisesti ratkaistu. Esitys perustuu mietintö I:n liitteenä olevaan toimikunnan sihteerin nimissä julkaistuun haastatteluselvitykseen, jota ei voida pitää muuna kuin viitteellisenä luettelona siitä, millaisia ja miten paljon erityisperusteisia kalastusoikeuksia koskevia vaatimuksia tullaan esittämään. Mitään oikeudellista merkitystä tällä luettelolla ei ole. Tällaisen, vain yhden osapuolen näkemyksiä kuvaavan tekijän ottaminen mukaan toimikunnan ehdotuksiin johtaviin laskelmiin ei ole hyväksyttävissä.

Vielä lopullisesti ratkaisemattomien vaatimusten mukaan valtion vesiin kohdistuisi erilaatuisia erityisperusteisia kalastusoikeuksia. Olkoonpa tällainen mahdollisesti vahvistettava oikeus mitä laatua tahansa, se oikeuttaa omistajansa ainoastaan tämän oikeuden häiriöttömään käyttöön. Riippumatta siitä, käyttääkö hän tätä oikeuttaan tai ei, hänellä ei voi olla oikeutta vaatia sen lisäksi vielä

osuutta vesialueen omistajan oman kalastusoikeuden käytöstä kertyneistä tuloista.

Erityisperusteiset kalastusoikeudet kieltämättä rajoittavat vesialueen omistajan omaa kalastusoikeutta. Näin tapahtuu kaikkialla Tenajoessa - myös muualla kuin valtion vesialueella. Esim. vapa- ja viehekalastustuloja ei kerry padon kohdalta. Näin tämä erityisperusteisten kalastusoikeuksien aiheuttama kalastuskorttitulojen vähennys on jo automaattisesti mukana kunkin omistajan vesialueelta kertyvässä ja tälle omistajalle kuuluvassa kalastuskorttitulossa. Tämän vähennyksen toiseen kertaan tapahtuva laskennallinen vähentäminen ei näin ollen ole lainkaan hyväksyttävissä saatikka siten se, että tämä keinotekoisesti aikaansaatu "erotus" siirrettäisiin muilla vesialueilla toimivien kalastuskuntien tilille.

Yhteenvedona edellä sanotusta totean, että siinäkin tapauksessa mikäli erityisperusteisia kalastusoikeuksia vahvistettaisiin, kuuluvat vesialueelta kertyvät kalastuskorttitulot vesialueen omistajalle. Osuutta niihin ei siis ole enempää erityisperusteisen kalastusoikeuden omistajalla kuin vierailta kalastuskunnillakaan. Valtiolla (metsähallitus) tulee näinollen tulouttaa vesialueiden omistajille kuuluvasta korttivaraosuudesta vuosien 1973-81 osalta 31,4 %, 1982-84 osalta 29,0 % ja vuodesta 1985 lukien 25,5 % (mietinnön taulukko 6.). Vuosilta 1973-85 kertyneitä, vesialueen omistajille palautettavia varoja laskettaessa on kalastussopimuksen ja -säännön mukaisesti tutkimukseen ja valvontaan käytetyt osuudet mielestäni vähennettävä ensin päältä pois. Tällöin - huomioonottaen manttaalikunnille ja kalastuskunnille jo palautetut summat - vesialueiden omistajille jää mainituilta vuosilta palautettavaksi yhteensä mietinnön taulukossa 2. vielä käyttämättömäksi todettu osuus 2 119 239 mk.

Mietinnön kohdassa 2.4. on käsitelty urheilukalastusta ja sen rajoittamistarvetta. Toimikunta ei ole puuttunut kalastuksen ohjaa-

mistarpeisiin kokonaisuutena. Mielestäni kuitenkin kalakannan järkevään hyväksikäyttöön voidaan päästä vain kaikkien kalastusmuotojen järkevällä ja kiihkottomalla yhteensovittamisella. Tässä on urheilukalastuksellakin oma osuutensa mm. tulojen tuottajana vesialueiden omistajille. On esim. muistettava, että valtiolle Tenolla kuuluvaa 31 %:n vesialueosuutta vastaavaa kalastusoikeutta valtio voi käytännössä hyödyntää vain urheilukalastuslupatulojen kautta.

Mikäli urheilukalastuksen ajoittaisesta ja paikoittaisesta ruuhkautumisesta tai urheilukalastajien säännösten vastaisesta käytäytymisestä todella on ollut haittaa vesialueen omistajan kalastukselle, kuten mietinnössä on kuvailtu, tulee ao. viranomaisten selvittää asia ja ryhtyä tarvittaessa jo nykyisenkin sopimuksen ja säännön mahdollistamiin alueellisiin ohjaus- ja rajoitustoimenpiteisiin sekä tehostettuun valvontaan.

Tenojoen jakaminen tarkoituksenmukaisiin osa-alueisiin kalastuksen ja eri pyyntitapojen alueellista sääntelyä ja suhteuttamista varten olisi mielestäni paras ratkaisu jatkossa. Tällöin olisi myös helpointa löytää kaikille osapuolille ja kullekin osa-alueelle sopiva urheilukalastukselle varattavissa oleva kohtuullinen osuus. Olisiko tämä alueellisista osaratkaisuksista koostuva koko kalastuspiirin urheilukalastuksen tuleva saalisosuus sama kuin nykyinen 15 %, jäisi nähtäväksi. Joka tapauksessa nykyaikaisen ATK-tekniikan hyväksikäyttö luvanmyynnissä takaisi sen, ettei alue- ja vuorokausikohtaisia lupakiintiöitä ylitettäisi. Järjestelmä edellyttäisi luonnollisesti myös valvonnan tehostamista.

Helsingissä 25.1.1986

Kari Airaksinen
Kari Airaksinen

E r i ä v ä m i e l i p i d e

Maa- ja metsätalousministeri on asettamalleen Tenojoen kalastustoimikunnalle antanut ensimmäiseksi tehtäväksi selvittää, mitä epäkohtia Suomen ja Norjan välisen Tenojoen kalastuspiirin yhteisestä kalastussäännöstä tehdyn sopimuksen ja siihen liittyvän kalastussäännön soveltamisessa on ilmennyt.

Eräs suurimpia epäkohtia lienee siinä, että valtio on yksityisten vesialueille - vesialueiden omistajien tahdosta riippumatta - myynyt rajattomasti urheilukalastuslupia ja näin saaduista varoista jättänyt palauttamatta vesialueiden omistajille suurimman osan heille kuuluvista varoista. Maa- ja metsätalousministerin vuoden 1985 lopussa antama vastaus Eduskunnalle Tenojoen kalastuskorttivarojen palauttamatta jättämistä koskevaan suulliseen kysymykseen antaa aiheen vakavaan pohdiskeluun siitä, että varojen valtiolle pidättäminen saattaakin johtua voimassa olevan Tenojoen kalastusopimuksen 4. artiklan virheellisestä tulkinnasta. Mainitun kohdan määräys varojen "ensisijaisesta" käytöstä kalastuksen valvontaan ja kalakantojen kehittämistä tarkoittavaan toimintaan on sinänsä selviö. Mutta Suomen kalastuslain mukaan tällainen toiminta kuuluu vesialueen omistajalle. Siinä ei myöskään ole määrätty, että kaikki varat olisi käytettävä tähän tarkoitukseen, sillä se saattaisi johtaa varojen käytössä kohtuuttomuuksiin. Vain kala- ja rapukannan turvaaminen määrää varojenkäytön laajuutta tältä osin. Sitävastoin ministerin vastauksessa ei ole lainkaan puututtu 4. artiklan "toissijaisuuteen", joka tosin latenttina lainhenkenä on olemassa.

Toimikunta on edellä mainitun seikan varovaisesti todennut, mutta jättänyt selvittämättä, missä vaiheessa väärä tulkinta on voinut syntyä, ja miten tällainen tilanne olisi mahdollisimman pian korjattava.

1. Haittojen ja vahinkojen korvattavuus

Toimikunta on jossain määrin kiinnittänyt huomiota Tenojoen kalastussopimuksen ja -säännön vaikutuksesta syntyneiden haittojen ja vahinkojen korvattavuuteen.

Olisi kuitenkin ollut tarpeen eritellä tarkemmin ja perustella erikseen tapauskohtaisesti

1. milloin haitta, vahinko tai edunmenetys voidaan palauttaa ja vain kiellosta tai rajoituksesta johtuva välivaihe korvata,
2. milloin tulee kysymykseen kokonaiskorvaus (lunastusmenettely) tai
3. milloin tilan elinkelpoisuuden tai oikeudellisten näkökohtien perusteella olisi turvaututtava jatkuvaan korvausmenettelyyn. Myöskin vaihtomahdollisuus saattaisi joissakin tapauksissa tulla kysymykseen.

Vahinkojen ja haittojen alkamisajankohta on myös jäänyt vähälle huomiolle. Toimikunta on ilmeisesti tässä pitäytynyt saamisten vanhenemissäännöstössä. Tässä on kuitenkin kysymyksessä valtion ryhtyminen yksityisomaisuuteen, mikä toiminta on sitten jatkunut vuodesta 1873 alkaen. Jo tuolloin voimaantulleella kalastussäännöllä valtio on ottanut eräiltä tiloilta niiden perustamisasiakirjoihin merkittyjä ja lunastettuja oikeuksia ilman lainsäädännön edellyttämää korvausmenettelyä.

Korvattavuus niiden osalta alkoi jo tuolloin ja myöhemmistä rajoituksista ja haitoista niiden voimaanastumisvuonna.

- ## 2. Valtiolle ja eri lakien perusteella myöhemmin perustetuille tiloille lasketut korvaukset.

Toimikunta on pääsääntöisesti määritellyt korvauksia rannan omistuksen sekä muutoin saatujen kalastusoikeuksien perusteella. Vanhastaan vesialueille kohdistuvat kalastukset on jyvitetty käyttäen

hyväksi erilaisten kalastustapojen saalisarvoa muunnettuna metriksi arvoksi. Tälläinen ratkaisu on oikeasuuntainen.

Jyvityksessä on kuitenkin käytetty ilmeisesti liian varovaista mitata, koska valtiollekin on tullut kalastuksia, vaikka valtio ei ole Tenojoella milloinkaan kalastanut. Edelleen myöhemmin perustetuille ns. yksittäisille tiloille on jyvitetty kalastuksia, vaikka niistä osa on perustettu aivan viime vuosina.

Mainittujen vesialueiden omistajille osoitettavat korvaukset olisi tullut osoittaa ns. vanhoille tiloille, joiden kalastuksia myöhemmin perustetut tilat ovat hyödyntäneet.

3. Erityisperusteisista oikeuksista maksettavat korvaukset.

Toimikunta on käsitellyt melko laajasti ns. erityisperusteisia kalastusoikeuksia Tenojoessa ja esittänyt korvauksen maksamista niistä haitoista, mitä Tenojoen kalastussopimus ja -sääntö aiheuttaa näihin oikeuksiin perustuvalla kalastukselle. Korvauksia toimikunta esittää maksettaviksi kalastuskunnille.

Toimikunta ei ole tässä kysymyksessä ottanut huomioon sitä, että Korkein Oikeus on tuomiossaan v:lta 1985 lausunut mm, että erityisperusteiset kalastusoikeudet ovat tilakohtaisia, joten niistä mahdollisesti saatavat korvaukset tulee maksaa suoraan tiloille.

Kalastuskuntien valmius kalastuskorttivarojen mahdollisessa jaossa perustuu kalastuslain mukaan talojen osakkuuslukuihin. Sensijaan erityisperusteisten oikeuksien pohjalta maksettavien korvausten jakoon niillä ei ole valmiuksia - yksistään jo eturistiriitojenkin takia.

4. Urheilukalastuksen paine Tenojoella.

Tenojoen kalastussopimuksen ja -säännön tarkoituksena mainitaan kalakannan turvaaminen ja urheilukalastukselle kohtuullisen osan varaaminen.

Rajoittamaton urheilukalastuslupien myynti osoittaa kuitenkin selvästi, ettei valtio ole erikoisemmin kiinnostunut kalakannan säilymisestä. Sensijaan valtio on vanhojen tilojen kalastuksia rajoittaessaan muistuttanut rajoitusten tapahtuvan juuri kalakannan säilyttämiseksi.

Sääntelemätön urheilukalastuslupien myynti tuo vesistöalueelle parhaana pyyntiaikana siinä määrin pyytäjiä, että kalastusoikeuden omistajien kalastus vaikeutuu pahasti, paikoitellen jopa estyy kokonaan.

Toimikunta ei ole selvittänyt, mikä olisi urheilukalastuksen "kohutuullinen" osuus enempää kuin sitäkään, miten kalastusoikeudenomistajien kalastuselinkeinon harjoittaminen kalastuspainetta säätelemällä aiotaan turvata.

5. Uistelun 1. "onginnan" merkitys.

Toimikunta on vesialueiden omistajien uistelupyynnistä maininnut vain ohimennen.

Uistelu 1. "onginta" saamen kielellä oaggun, on vuosisatoja vanha pyyntitapa Tenojoessa. Sen merkitys paikallisille asukkaille, kalavesien omistajille, on vanhastaan tunnettu. Tämän ovat todenneet myöskin vesipiirirajankäyntitoimitusmiehet toimituspöytäkirjassaan Utsjoella marraskuussa 1985. Uistelu on kohdistunut varsin laajoille alueille, mutta pääsääntöisesti kuitenkin talon tai "kesäpaikan" läheisille vesialueille.

Uusia tiloja perustettaessa on valtio niille luovuttanut jo aikaisemmin vanhoille tiloille luovuttamansa ja myymänsä kalastusoikeudet (myöskin uisteluoikeudet). Näyttää siltä, että valtio on näitä oikeuksia myynyt tai muutoin luovuttanut useampaan kertaan. Vapaita kalavesiä ei ole ollut. Jo 20.10.1888 ovat katselmusmiehet Rassi-nimistä tilaa Outakosken kylässä koskevaan katselmuskirjaan merkinneet mm ... kalavettä ei voitu osoittaa, koska ei ollut

osoitettavissa mitään vapaata kalavettä Tenossa ... (alleviivaus kirjoittajan).

Toimikunnan olisi pitänyt tutkia tämä varsin merkittävä kalastusmuoto ja selvittää sen laajuus ja voima kaikilla vesialueilla, mihin se tilakohtaisesti ulottuu.

Veahčak 26.1.1986

Pekka Lukkari

Pekka Lukkari

E r i ä v ä m i e l i p i d e

Allekirjoittanut esittää eriävän mielipiteensä mietinnöstä niiltä osin kuin on kyse erityisperusteisten kalastusoikeuksien laskelmasta sekä urheilukalastuksen järjestelyistä.

Kohdassa 1.3.3. erityisperusteiset kalastusoikeudet käsitellään niitä rajoituksia, joita kalastussääntö asettaa mm. eri pyydyksille, niiden mittasuhteille ja etäisyyksille muihin pyyntilaitteisiin sekä pyyntiaikoihin.

Tältä pohjalta on tehty arvio näiden erityisperusteisten oikeuksien vaikutuksesta yhteenlaskettujen rantakilometrien perusteella valtion vesialueiden kalastuskorttituloa vähentävänä seikkana. Metrimääräksi on saatu noin 15 km ja valtion prosenttiosuudeksi 17,8 % sen jälkeen, kun erityisperusteisten oikeuksien osuus on poistettu.

Perusta on virheellinen, koska esim. erityisperusteinen kulkutus

(alkukesä, muutama vuorokausi), pato, verkko tai nuotta ei estä vapa- ja viehekalastusta valtion vesialueella eikä tähän erityisperusteiseen oikeuteen sisälly mitään muuta kuin tämän pyydyksen kalastustapa. Mikäli jollakin tilalla on valtion vesialueeseen oikeus "kalastus yleensä", mikä sisältää silloin myös vapa- ja viehekalastuksen, kyseessä on päällekkäinen kalastusoikeus. Kuitenkin näiden erityisperusteisten oikeuksien vaikutus tältä pohjalta on niin vähäinen, ettei sitä tarvitse huomioida valtion osuutta pienentävänä. Muutoinkin rantakilometrien käyttö laskelman pohjana on huono.

Kohdassa 2.4 ja yleensäkin koko mietinnössä käsitellään urheilukalastusta varsin tendenssimäisesti ja todetaan sen lisääntyneen liian laajaksi saalisosuudeltaan koko Tenon lohenpyynnissä. Kehitys on tapahtunut erityisesti 1970-luvulla siten, että siitä on katsottu olevan haittaa paikallisen asukkaan kalastukselle.

Tästä saa helposti sen väärän käsityksen, ettei nykyinen sääntö olisi riittävä ja kelvollinen säätelämään urheilukalastusta. Näin ei ole, vaan säännön suomiin käytännön toimenpiteisiin ei ole riittävästi ryhdytty. Uutta sääntöä ei tämän takia välttämättä tarvita. Kalastuksen alueellinen säätely ja kiintiöinti on täysin mahdollinen nykyisen kalastussopimuksen 7 §:n perusteella.

Siinä mainitaan mm. "että valtakuntain rajana olevassa vesistön osassa kalastusalueen jokilaaksojen ulkopuolella asuvien henkilöiden kalastusta vavalla ja vieheellä rajoitetaan tiettyyn määrään lupia vuorokautta kohti tai että tämä kalastus kokonaan kielletään tarkemmin määriteltävien jokiosuuksien osalta."

Kohtuullista on, että urheilukalastus järjestetään nykyistä paremmin ja että lupamaksujen loppuosa palautetaan kalaveden omistajille sen jälkeen, kun luvanmyynnistä ja riittävän tehokkaasta lohenpyynnin valvonnasta aiheutuvat kulut on otettu päältä pois. Mikäli men-

nään alueellisiin kiintiöihin, kuten hyvä olisi, valvonnan tehokkuutta on lisättävä merkittävästi.

Vaikka mietinnössä on voitukin käsitellä vain Tenon säännön ja sopimuksen rajaamaa vesistöaluetta, haluan lopuksi korostaa sitä, että tämä säätely koskee vain kymmenettä osaa lohikannan tuoton talteenotosta. Merkittävimmät laajakantaiset säätelytoimenpiteet on tehtävä pitkäjänteisinä myös lohen syönnösvaellusalueilla merellä.

Rovaniemellä 27.1.1986

Olli Tuunainen
Olli Tuunainen
Kalastusbiologi

LIITTEET

LIITE 1

	SUOMI	NORJA	YHTEENSÄ
1973	4900	3117	8017
1974	5788	4344	10132
1975	11745	5607	17352
1976	8337	5489	13826
1977	9877	5655	15532
1978	9370	4494	13864
1979	6580	3519	10099
1980	7562	4210	11772
1981	9834	4291	14125
1982	12407	4256	16663
1983	12790	4374	17164
1984	13329	4243	17572
1985	13772		

Kalastuslupien määrän kehitys Tenojoen kalastuspiirin alueella vuosina 1973 - 1985 (RKTL 1985).

LIITE 2

	S u o m i			N o r j a				
	Paikkakunta- laiset	kalas- tusoi- keuden omista- jat 1)	muut	Urheilu- kalastajat 2)	Paikkakuntalai- set	kalastuk- seen oi- keutetut	muut	Urheilu- kalastajat
1979	542	113		5925	438	1879		1202
1980	612	143		6807	372	2290		1500
1981	677	191		9007	489	2291		1511
1982	693	219		11495	378	2317		1561
1983	795	222		11773		2755		1619
1984	812	228		12289	438	1916		1889
1985	847	191		12734				

1) sisältää ulkopaikkakuntalaiset, joilla on perintönä paikkakuntalaiselta saatu kalastusoikeus (vuodesta 1983; Kalastussäännön 2 §:n F-kohta)

2) sisältää ulkopaikkakuntalaiset kiinteistönomistajat, joilla on kalastusoikeus Tenoon lukuunottamatta niitä, joiden kalastusoikeus on saatu perintönä paikkakuntalaiselta.

Kalastuslupien jakautuminen lupatyyppejen mukaisesti Tenojoen kalastuspiirin alueella vuosina 1979-1985 (RKTL 1985).

Alue	1978		1979		1980		1981		1982		1983		1984	
	vrk	%	vrk	%	vrk	%	vrk	%	vrk	%	vrk	%	vrk	%
Nuorgam	414	16.2	597	17.9	510	17.6	1345	21.5	1084	22.6	1264	22.0	1544	26.4
Vetsikko	494	19.3	502	15.1	454	15.7	1105	17.6	632	13.2	937	16.3	1054	18.0
Kirkonkylä	974	38.1	1122	33.7	782	27.0	2410	38.5	1619	33.7	2132	37.2	2259	38.6
Outakoski	358	14.0	299	9.0	321	11.1	671	10.7	459	9.6	637	11.1	758	13.0
Inari-Skiets.							57	0.9	55	1.1	27	0.5	119	2.0
Usea alue tai tuntema- ton alue	315	12.4	807	24.3	832	28.6	679	10.8	952	19.8	740	12.9	1113	1.9
Otos yht.	2555	100.0	3327	100.0	2899	100.0	6267	100.0	4801	100.0	5737	100.0	5847	100.0
Ko. vuonna myydyt lupa vrkt	18 003		11 946		13 603		16 859		19 690		20 363		21 149	

Tenojoen urheilukalastuslupavuorokausien jakautuminen osa-alueittain vuosina 1978-1984 (RKTL 1985).

Vuonna 1985 urheilukalastusvuorokausia oli yhteensä 21 742 kpl.

LIITE 4

	SUOMI	NORJA	YHTEENSÄ
1973	44 215	98 400	142 615
1974	71 685	103 500	175 185
1975	70 939	179 440	250 379
1976	61 295	157 550	218 845
1977	55 194	81 130	136 324
1978	35 100	54 640	89 740
1979	24 490	49 800	74 380
1980	32 260	50 630	82 890
1981	42 455	46 252	88 707
1982	52 535	64 740	117 274
1983	54 619	78 528	133 147
1984	44 119	88 176	132 295

Lohen kokonaissaaliiden (kg) kehittyminen Suomessa ja Norjassa Tenojoen kalastuspiirin alueella vuosina 1973-84 (RKTL 1985).

LIITE 5

	S u o m i			N o r j a		
	Paikkakuntalaiset	Urheilu- kalasta- jat 2)		Paikkakuntalaiset	Urheilu- kalasta- jat	
	kalastusoi- keuden omistajat 1)	muut		kalastuk- seen oi- keutetut	muut	
1979	12 860	800	10 830	33 330	14 000	2 560
1980	16 740	940	14 580	35 261	12 664	2 702
1981	20 152	2 855	19 448	22 358	20 584	3 310
1982	27 460	2 825	22 250	39 627	22 100	3 013
1983	28 702	1 978	23 939	37 220	37 584	3 724
1984	26 005	1 385	16 729	84 379		3 797

1) sisältää ulkopaikkakuntalaiset, joilla on perintönä paikkakuntalaiselta saatu kalastusoikeus (vuodesta 1983; Kalastussäännön 2 §:n F-kohta)

2) sisältää ulkopaikkakuntalaiset kiinteistönomistajat, joilla on kalastusoikeus Tenoon lukuun ottamatta niitä, joiden kalastusoikeus on saatu perintönä paikkakuntalaiselta

Tenojoen kalastuspiirin lohisaaliiden (kg) jakautuminen eri kalastajaryhmien osalle Suomessa ja Norjassa vuosina 1979-1984 (RKTL 1985).

	PATO		VERKKO		KULKUTUS		VAPA JA VIEHE		NUOTTA	
	kg	%	kg	%	kg	%	kg	%	kg	%
1979			8229x	33.6	1102	4,5	15159	61.9		
			21680	43.5	5670	11.4	22540	45.1	-	-
1980	6068	18.8	4748	14.7	1773	5.5	19671	61.0	-	-
	18198	35.9	3934	7.8	8349	16.5	20146	39.8	-	-
1981	6449	15.2	5441	12.8	1814	4.3	18751	67.7	-	-
	9629	20.0	2889	6.2	5896	12.7	28198	61.0	-	-
1982	5217	9.9	7057	13.4	4915	9.4	35043	66.7	303	0.6
	14499	22.4	4082	6.3	15474	23.9	30682	47.4	-	-
1983	6697	12.3	8634	15.8	4626	8.5	34062	62.3	600	1.1
	11300	14.4	4421	5.6	18753	23.9	44054	56.1	-	-
1984	6202	14.1	5123	11.6	5920	13.4	26554	60.2	320	0.7
	20542	23.3	8691	9.9	20348	23.1	38595	43.7	-	-

x) pato- ja verkkosaalis yhdistetty

Tenojoen kalastuspiirin lohisaaliin (kg ja %) jakautuminen pyyntimenetelmittäin vuosina 1979 - 1984 Suomessa ja Norjassa (RKTL 1985).

Alue	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
Nuorgam	23.8	24.9	14.4	25.1	24.6	16.1	21.4
abs. kg	640.1	629.2	344.6	1669.2	1083.0	410.7	1166.5
Vetsikko	21.5	25.5	16.7	23.4	18.4	18.9	17.7
abs. kg	577.2	642.7	401.4	1551.5	805.1	480.7	967.6
Kirkonkylä	49.3	43.4	51.2	40.7	45.8	51.0	46.4
abs. kg	1325.2	1094.7	1227.5	2703.4	2016.4	1297.8	2532.5
Outakoski	5.4	6.2	17.7	10.6	11.2	13.8	13.5
abs. kg	143.7	156.5	425.8	706.5	493.6	353.2	735.3
Inari- ja Skietshamj.				0.2		0.2	1.0
abs. kg				14.4	1.0	4.0	53.0
Yht.	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
abs. kg	2686.2	2523.1	2399.3	6645.0	4399.1	2546.4	5454.9
Useita kal.alueita, tai ei ilmoita aluettaan	5.7 %	16.3 %	25.3 %	?	18.8 %	6.8 %	14.9 %
Estimoitu yht. (1) kg	20 070	10 830	14 580	19 448	22 250	23 939	16 729

(1) kalastuslupavuorokausien mukaan (painottamattomana)

Tenojoen urheilukalastajien saaman lohisaaliin jakautuminen osa-alueittain vuosina 1978-1984 (RKTL 1985).

	ranta-alueet (m)			
	1973-81	1982-83	1984	1985
Inarijoki; Inari				
Alatalon kalastuskunta	1 710	1 710	1 710	1 710
yksittäiset tilat	10 450	10 450	19 960	19 960
valtio	28 820	28 820	19 310	19 310
Inarijoki; Utsjoki				
Outakosken kalastuskunta	16 670	16 670	16 670	16 670
yksittäiset tilat	2 195	2 195	2 195	12 245
valtio	23 300	23 300	23 300	13 250
Tenojoki				
Outakosken kalastuskunta	53 015	53 015	53 015	53 015
yksittäiset tilat	5 415	5 415	5 415	6 225
valtio	25 580	25 580	25 580	24 770
Kirkonkylän kalastuskunta	20 880	20 880	20 880	20 880
yksittäiset tilat	-	-	-	1 330
valtio	5 980	5 980	5 980	4 650
Veahčaknjargan kalastusk.	17 290	17 290	17 290	17 290
yksittäiset tilat	910	2 610	2 610	3 990
valtio	6 350	4 650	4 650	3 270
Nuorgamin kalastuskunta	7 600	7 600	7 600	7 600
yksittäiset tilat	440	1 240	1 240	1 240
valtio	9 600	8 800	8 800	8 800

Teno- ja Inarijoen ranta-alueiden omistussuhteiden muutokset vuosina 1973-85. Taulukossa kohtiin "yksittäiset tilat ym" sisältyvät järjestäytyneeseen kalastuskuntaan kuulumattomat tilat osaluueittain.

KATSAUS TENOJOEN KALASTUSSÄÄNTÖIHIN

VUOSINA 1873 - 1982

Tenojoen kalastustoimikunta

Sisällysluettelo

	sivu
1. Soveltamisalue	1
2. Lohen, meritaimenen ja meriraudun kalastus	2
2.1. Kalastusvälineet	2
2.2. Pyydysten lukumäärä	3
2.3. Pyydysten rakenne	4
2.4. Kalastamista koskevat määräykset	5
2.5. Vuosirauhoitus	8
2.6. Viikkorauhoitus	9
2.7. Alamitat	10
3. Muun kalan kalastus	10
4. Kalastuskortit	11
4.1. Kalastuskorttien lunastamista koskevat määräykset	11
4.2. Kalastuskorttivarojen käyttöä koskevat määräykset	15
5. Veneen käyttö	15
6. Erinäisiä määräyksiä	16

1. Soveltamisalue

Tenojoen kalastussääntöä sovelletaan Tenojoen kalastuspiirin alueella.

1873: Tenojoen kalastuspiiriin määriteltiin kuuluvaksi Skietshamjoki, Inarijoki ja sen jatkona Tenojoki niin kauas kuin valtakunnanraja sitä seuraa sekä tähän rajajokeen laskevat haarajoet niin kauas kuin lohi todistettavasti niihin nousee.

1938: Kalastuspiirin määritelmää tarkennettiin siten, että Tenojoen kalastuspiiri käsittää Suomelle kuuluvan osan Skietshamjoesta, Inarijoesta ja Tenojoesta sekä näihin jokiin laskevat vedet niin pitkälti kuin lohi todistettavasti niihin nousee.

1960: Kalastussääntöön otettiin uutena kohtana maininta kalastuspiirin sivuvesistöistä, jotka ovat kokonaan jomman kumman valtakunnan alueella. Näiden sivuvesistöjen osalta voi ao. valtio saattaa voimaan kalastusta koskevia säännöksiä ja ryhtyä toimenpiteisiin kalakannan edistämiseksi niissä.

1972: Kalastuspiirin aluetta täsmennettiin siten, että kalastuspiirillä tarkoitettiin sitä aluetta em. joista, johon lohi nousee ja joka on merkitty ajan tasalle saatettuihin Suomen ja Norjan karttoihin ja maastoon asetetuin kilvin.

1979: Tätä kalastussääntöä sovelletaan Tenojoen kalastuspiirin vesistön pääuoman Suomelle kuuluvaan osaan. Vesistön pääuomalla tarkoitetaan Tenojokea joen suulta lähtien sekä Inarijokea ja Skietsham-jokea, siltä osin kun ne muodostavat valtakuntien rajan. Tenojoen kalastuspiirillä tarkoitetaan vesistön pääuomaa sekä niitä sivuvesistöjä, jotka laskevat siihen Suomen ja Norjan puolella.

Suomen puoleisiin sivuvesistöihin annettiin 1980 oma sivuvesistö-sääntö. Se oli voimassa 18.6.1980-31.12.1981.

Vuonna 1982 ei ollut lainkaan sivuvesistö sääntöä. 23.6.1983 tuli voimaan seuraava sivuvesistö sääntö, joka oli voimassa saman vuoden loppuun. Viimeisin sivuvesistö sääntö tuli puolestaan voimaan 4.7.1984 ja oli voimassa vuoden 1985 loppuun.

2. Lohen, meritaimenen ja meriraudun kalastus

2.1. Kalastusvälineet

1873: Kiellettiin suurkulteen (Goldem) käyttö sekä tuulastaminen (duhasdeapmi) ja kalastaminen pitkällä siimalla.

1938: Lueteltiin sallittuina kalastusvälineinä: potkupato, nuotta, rysäpato, kulkutusverkko, seisova verkko sekä onki ja uistin. Nuottauksen tehoa kuitenkin rajoitettiin siten, että nuotanveto sai harjoittaa ainoastaan siihen saakka käytetyissä apajapaikoissa.

1953: Sallitut kalastusvälineet olivat muutoin samat kuin vuonna 1938, mutta onkiminen on korvattu ilmaisulla kalastaminen vavalla ja uistelemalla.

Lisäksi aluetta, jossa nuotanveto oli sallittua rajattiin edelleen siten, että nuottausta saatiin harjoittaa ainoastaan Levajoen suun yläpuolella olevassa kalastuspiirin osassa ja sielläkin vain vartavasten määrättyissä ja merkityissä apajapaikoissa.

1960: Määritelmä oli muutoin samanlainen kuin vuonna 1953, mutta onki ja uistin mainittiin erikseen. Tässä yhteydessä täsmennettiin myös sitä, ettei onki ja uistin tarkoita harrilautaa - eikä siihen verrattavia pyyntivälineitä.

1972: Muutoin samanlainen määritelmä kuin vuonna 1960, mutta onki ja uistin on korvattu vavalla ja vieheellä. Uutena asiana määrättiin, että kalastusoikeutta vailla olevat saivat käyttää lohen ja meritaimenen pyynnissä vain vapaa ja viehettä. Heidän uistin-

kalastustaan rajattiin lisäksi siten, että se saattoi tapahtua vain veneestä lukuun ottamatta säännössä lueteltuja paikkoja, joissa he saivat kuitenkin kalastaa myös rannalta.

1979: Kalastusvälineiden käytön suhteen kalastajat on jaettu kolmeen ryhmään. Kaksi paikallista kalastajaryhmää (kalastusoikeuden omistajat ja kalastusoikeutta vailla olevat) saivat oikeuden kalastaa rannalta vavalla ja vieheellä. Urheilukalastajilla oli oikeus sitävastoin kalastaa perholla ja uistimella pääsääntöisesti vain veneestä. Poikkeuksena kuitenkin lueteltiin tietyt paikat, joissa sai kalastaa myös rannalta uistimella. Tätä aluetta laajennettiin siitä, mitä se oli vuoden 1972 säännössä. Lisäksi urheilukalastajilla oli oikeus kalastaa rannalta perhokalastusvälineillä. Perhokalastus rannalta oli sallittu koko joen alueella.

1982: Selvennettiin, mitä paikkoja koukun koon rajoitus koski. Lohen nousumahdollisuuksien helpottamiseksi kiellettiin kalastus rannalta sivujokien suun kohdalla. Poistettiin padon ja verkkopyydysten käyttöä koskevat asuinpaikasta johtuvat rajoitukset niiden kalastukseen oikeutettujen osalta, jotka ovat saaneet oikeutensa perintönä paikkakunnalla asuneelta henkilöltä. Lisäksi selvennettiin kohtaa, jonka mukaan perhokalastus sallitaan koko jokialueella.

2.2. Pyydysten lukumäärä

1873: Kukaan kalastukseen oikeutettu ei saa yht'aikaa kalastaa useammalla kuin kahdella padolla.

1920: Täsmennettiin patojen käyttörajoitusta, siten ettei sama henkilö saanut käyttää lohen ja taimenen pyynnissä yht'aikaa useampaa kuin kahta patoa niiden laadusta riippumatta.

1972: Kukaan ei saanut käyttää useampaa kuin kahta patoa tai kahta seisovaa verkkoa tai yhtä kumpaakin.

1982: Muutoin samanlainen määräys kuin edellä, mutta siihen lisättiin seuraava viittaus vesipiirirajankäyntitoimituksiin. Patoa tai verkkoa saa käyttää vain sellaisessa vanhoihin nautintoihin perustuvassa pato- tai verkkopaikassa, joka oli olemassa asianomaisen kunnan kylien välisen vuonna 1978 päättyneen vesipiirirajankäynnin päättyessä.

2.3. Pyydysten rakenne

1873: Lohen ja taimenen pyynnissä kiellettiin käyttämästä sellaisia verkkoja, joiden silmät olivat pienempiä kuin $2 \frac{1}{4}$ tuumaa (eli 57 mm) solmusta solmuun.

1920: Kiellettiin käyttämästä sellaisia verkkoja tai kalanpyydyksiä, joiden silmät olivat pienemmät kuin 58 mm solmujen väliltä mitaten pyydyksen märkänä ollessa.

1938: Tämä 58 mm:n solmuvälirajoitus solmujen keskipisteistä mitaten ulotettiin koskemaan myös johdeverkkoja ja kaikenlaisia rysiä. Padon aita määrättiin samalla tehtäväksi pääasialliselta osaltaan puuaineksista.

Niin ikään rajoitettiin nuotan pituus korkeintaan 100 metriksi, kulkutusverkon pituus korkeintaan 45 metriksi ja seisovan verkon pituus korkeintaan 30 metriksi.

1953: Pyydyksissä kiellettiin käyttämästä verkkoa, joka on tehty metallilangasta.

1960: Määräyksiä muutettiin siten, että kiellettiin käyttämästä 1) lohen pyyntiin kudottuja pyydyksiä, joiden silmien suuruus on pienempi kuin 58 mm solmujen keskipisteistä mitaten pyydyksen ollessa märkänä, ja 2) meritaimenen pyyntiin kudottuja pyydyksiä,

joiden silmäharvuus on vastaavasti pienempi kuin 40 mm tai suurempi kuin 45 mm samalla tavalla mitattuna.

1972: Edellä mainittujen kalalajien pyyntiin tarkoitettu seisova verkko määrättiin ennen käyttöönottoa esitettäväksi asianomaiselle poliisiviranomaiselle tarkastettavaksi ja merkittäväksi.

1979: Verkon merkitsemistä koskeva määräys poistettiin, mutta silmäharvuusmääritelmä jätettiin ennalleen. Lisäksi kiellettiin käyttämästä kahden vuoden siirtymävaiheen jälkeen verkon materiaalina yksisäikeisiä keinokuitulankoja.

Patoverkkojen pituudesta annettiin määräykset, joiden mukaan padossa sai johtoverkon (čuollo) ja koukkuverkon yhteenlaskettu pituus olla enintään 80 metriä laskettuna varsinaisesta padosta (patoverkko, doares). Myös patokalastuksen tehoa haluttiin laskea määräämällä, että samassa padossa sai käyttää korkeintaan kolmea koukkuverkkoa tai rysää.

Perhon koosta määrättiin puolestaan, ettei kalastettaessa rannalta muualla kuin kalastussäännön 2 §:n C-kohdassa mainituilla paikoilla saa käyttää 2/0:aa pienempää perhoa. Rajoitus koskee vain vieraspaikkakuntalaisten kalastusta.

1982: Silmäharvuutta koskevat määräykset ovat muuten pysyneet samana kuin vuonna 1979, mutta meritaimenta koskeva silmäharvuusrajoitus ulotettiin koskemaan myös merirautua. Lisäksi määritettiin luvalliset materiaalit kudotuissa pyydyksissä: hamppu, puuvilla ja kierretty nylon (nailon, terylen, perlon).

2.4. Kalastamista koskevat määräykset

1873: Kalastamisesta valtavyylässä todettiin, ettei kalanpyydyksiä tai patoja saa panna valtavyylän keskikohdan poikki. Mikäli kalanpyydyksiä pannaan pyyntiin vastakkaisilta joenrannoilta aivan vastatusten, pitää näiden pyydysten kunkin osan välin olla vähintään viidesosa joen leveydestä veden ollessa keskikorkeudella.

Muutoin väliä tuli olla 100 kyynärää jokea pitkin lukien.

1920: Edellä mainittuja määräyksiä täsmennettiin siten, että niissä osissa Tenojokea ja sen lisäjokia, jotka muodostavat rajan naapurivaltiota vastaan, ei saanut asettaa kalanpyydyksiä tai kalastuslaitteita jokien keskijuoksun yli, ei niiden päähaaroissa eikä sellaisissa sivuhaaroissakaan, jotka kesällä eivät kuivu. Jos pyydyksiä asetetaan jokeen vastakkaisilta rannoilta joko toinen toisensa kohdalle tai 65 metriä lähemmäksi toisiaan, pitkin jokea laskeutuna, älköön mitään pyydyksen osaa asetettako lähemmäksi joen keskiviivaa kuin, että välimatka pyydyksen ja keskiviivan välillä vastaa vähintään kymmenettä osaa joen leveydestä sillä kohdalla veden keskikorkeuden aikana. Suomen puolella olevissa lisäjoissa oli kuitenkin voimassa mitä valtaväylästä oli erikseen säädetty mm. vesioikeuslain 1 luvun 1 §:ssä.

1938: Edellä mainittu 65 m pidennettiin 120 metriin.

Nuottauksen tehoa rajoitettiin siten, ettei välimatka nuotan heittopaikasta nostopaikkaan saanut olla 250 metriä pitempi rantaa pitkin mitattuna.

Lohen kulkutuksessa kiellettiin laskemasta verkkoa miltään kohdastaan 100 metriä lähemmäksi mitään padon osaa. Kulkutuksen tehoa rajattiin lisäksi siten, ettei sitä saanut yhteen menoon harjoittaa 500 metriä pitemmältä, eikä välimatka kulkutuksen aikana verkosta toiseen saanut olla missään kohdassa 200 metriä lyhyempi, eikä siinä saanut käyttää useampaa kuin yhtä venettä.

Seisovalla verkolla kalastettaessa lohta, meritaimenta tai merirautua ei saanut käyttää keinotekoisista virransuojausta.

1953: Valtaväylässä kalastamista tarkennettiin edelleen siten, että padon uloin osa ei saanut miltään kohtaa ulottua 10 metriä lähemmäs vastakkaista rantaa.

1960: Selvennettiin, edelleen sitä kuinka suuri osa väylän leveydestä tuli olla vapaa (1/4) silloin, kun pyydyksiä asetettiin pyyntiin vastakkaisilta rannoilta kohdakkain tai 120 m lähemmäksi toisiaan. Tällaisten pyydysten mitään osaa ei saanut sijoittaa niin, että välimatka siitä syväväylän keskiviivaan on lyhyempi kuin 1/8 joen tai väylän leveydestä kesäveden keskikorkeudella.

Samalla pyrittiin helpottamaan lohen nousua myös sivujokiin, koska patoja ei saanut asettaa sivujoen alapuolella 200 metriä lähemmäksi sivujoen ja pääjoen välistä rajaa.

Kalastus Alakönkäällä järjestettiin siten, että suomalaisten ja norjalaisten ensisijainen kalastusoikeus vuorotteli kolmen vuorokauden jaksoissa Suomen ja Norjan puolen välillä. Tätä koskevat määräykset sisältyivät vain vuosien 1960 ja 1972 kalastussopimuksiin.

Rajoitettiin uistelua kieltämällä se virtaan paikoilleen ankkuroidusta veneestä, moottorilla varustetusta veneestä koneen käydessä sekä patojohteiden sisäpuolella ja alueella, joka on 50 metriä lähempänä padon suuta tai 10 metriä lähempänä padon sivuverkkoja.

Muussa kalastuksessa kun talvella tapahtuvassa mateen pyynnissä kiellettiin käyttämästä katkarapua, täkyraksia (reketakle) sekä niitä jäljitteleviä vieheitä ja syöttikalaa.

1979: Kiellettiin kahden tai useamman verkon kytkeminen yhteen, mikäli niiden yhteenlaskettu pituus olisi yli 30 metriä. Tämä verkon pituutta koskeva rajoitus ei kuitenkaan ole voimassa silloin, kun verkkoja käytetään muun kalan kuin lohen, meritaimenen tai meriraudun kalastukseen järvissä kauempana kuin 200 metriä joen niskasta tai suusta. Kahdelle eri kalastajalle kuuluvien seisovien verkkojen välinen etäisyys määrättiin vähintään 60 metriksi.

Katkaravun, täkyraksin (reketakle) sekä niitä jäljittelevien vieheiden ja syöttikalalan käyttökielto laajennettiin koskemaan kaikkea kalastusta.

Vieraspaikkakuntalaiset eivät saaneet käyttää kalastaessaan perhokalastusvälineillä rannalta muualla kuin kalastussäännön 2 §:n C-kohdassa mainituilla paikoilla heittopainoa eikä samanaikaisesti kuin enintään yhtä 2/0 tai sitä suurempaa perhoa.

Kiellettiin uistelu sillalta.

1982: Sellaisen sivujoen kohdalla, johon lohi nousee, ei kudottuja pyydyksiä saa asettaa pyyntiin sivujoen ja pääjoen syväväylän keskiviivan välisellä alueella sivujoen alapuolella 200 metriä lähemmäksi sivujoen ja pääjoen välistä rajaa.

2.5. Vuosirauhoitus

1873: Vuosirauhoitus oli voimassa 14.9.-15.4. välisen ajan. Tällöin kiellettiin pyytämästä tai tappamasta lohta ja taimenta millään tavoin. Samoin kiellettiin jättämästä kalaveteen lohen tai taimenen pyyntiä varten seisovia kalanpyydyksiä.

1920: Utsjoen laskusuun yläpuolella Tenojoessa lohen ja taimenen vuosirauhoitus alkoi jo 1 päivänä syyskuuta.

1938: Vuosirauhoitus alkoi syyskuun 1 päivän alusta ja päättyi huhtikuun 30 päivänä. Kulkuttaminen kiellettiin 15.6.-30.4. välisenä aikana.

1953: Kulutuskielto oli voimassa 15.6.-19.5. välisen ajan.

1960: Tenojoen kalastuspiiriin tuli kahdenlaisia vuosirauhoituksia. Alajuoksulla, Norjan puoleisella osalla, 20.7.-30.4. ja kalastuspiirin muussa osassa 1.9.-30.4. Kulutuskieltoa jatkettiin siten, että kielto oli voimassa 21.6.-9.5. välisen ajan. Nuotanvetoa koskeva vuosirauhoitus määrättiin alkavaksi elokuun 1 päivän alusta.

1979: Kulutuskieltoa lyhennettiin 5 päivällä. Kulutuskielto koski nyt 16.6.-9.5. välistä aikaa. Lisäksi kiellettiin kalastus

vavalla ja vieheellä 1.9.-14.7. välisenä aikana jokiosuudella Tenojoen suulta Langnäsiin asti.

2.6. Viikkorauhoitus

1873: Kulteella tahi nuotalla kalastaminen oli kielletty lauantai-illasta kello 6 sunnuntai-iltaan kello 6.

1938:Lohen ja meritaimenen kalastusta varten tehtyä kalastusvälinettä ei saanut asettaa tai jättää pyyntiin siten, että näiden lajien pyynti on mahdollista lauantain klo 18 ja sunnuntain klo 24 välisenä aikana. Kaikki kudotut pyydykset, johdeverkot ja patorysät tuli pitää ko. aikana maalla tai veden yläpuolelle nostettuna. Määräys viikkorauhoituksesta ei koskenut kuitenkaan kalastusta onkimalla tai uistelemalla.

1953: Viikkorauhoitus pidennettiin kolmeksi vuorokaudeksi (perjantaita klo 18 maanantaihin klo 18).

1972: Viikkorauhoitus määrättiin perjantaita klo 19 maanantaihin klo 19.

1979: Lohen ja meritaimenen kalastuksessa viikkorauhoitusta pidennettiin yhdellä vuorokaudella siten, että se alkoi torstaina klo 19. Samalla kalastus kaikkia kalastusvälineitä käyttäen kiellettiin sunnuntaista klo 19 maanantaihin klo 19.

1982: Kalastussopimuksen 7 artiklan antamin valtuuksin rajoittivat Lapin läänin maaherra ja Finnmarkin fylkesman veneestä tapah-
tuvaa ulkokuntalaisten vapa- ja viehekalastusta siten, että se kiellettiin maanantaista klo 19 tiistaihin klo 19. Määräys on ollut voimassa vuodesta 1984 lähtien.

2.7. Alमितat

1873: Kiellettiin pyytämästä tai myymästä 10 tuumaa lyhyempiä lohen tai taimenen poikia.

1920: Lohen ja taimenen alमितaksi määrättiin 25 cm.

1938: Kiellettiin pyytämästä ja tappamasta 25 senttimetriä pienempää lohta ja meritaimenta, sekä 20 senttimetriä pienempää taimenta, rautua, siikaa ja harjusta mitattuna leuan kärjestä pyrstön keskimmäisten ruotojen kärkeen.

1972: Kukaan ei saa pyydystää tai tappaa 25 cm pienempää lohta, meritaimenta tai merirautua mitattuna leuan päästä pyrstön kärkeen.

3. Muun kalan kalastus

1873: Muun kalan kuin lohen, meritaimenen ja meriraudun kalastuksessa sai käyttää vain sellaisia verkkoja, joissa silmäkoko oli vähintään 1 tuuma.

1920: Pienin sallittu verkon silmäkoko määrättiin 25 mm:ksi.

1938: Muun kalan kalastusta sai harjoittaa joessa ainoastaan seisovilla verkoilla sekä jäiden lähdestä elokuun 31 päivän loppuun saakka onkimalla ja uistelemalla. Lisäksi näiden muiden kalalajien pyynti järvessä seisovalla verkolla, nuotalla, rysällä, pitkälläsiimalla sekä muilla koukkupydyksillä oli sallittua. Harjuksen ja siian kalastuksessa sai elokuun 1 päivän alusta vesien jäätymiseen asti käyttää vaajoista ja risuista tehtyä enintään neljän metrin pituista virransuojusta. Solmunväli ei saanut kuitenkaan olla 30 mm lyhyempi eikä 45 mm pitempi. Reeskan pyynnissä järvesä sai käyttää verkkoa, joissa solmunväli oli vähintään 20 mm. Rysän korkeus määrättiin enintään 1,5 metriksi.

1953: Virransuojuksen käyttömahdollisuus poistettiin seisovalla verkolla joessa tapahtuvasta pyynnistä. Vavalla ja uistimella sai kalastaa jäiden lähdöstä elokuun 31 päivän loppuun asti. Lisäksi madetta sai kalastaa koukkupyödyksillä ja rysällä jokien ollessa jään peitossa.

1960: Määriteltiin se etäisyys (200 m) joen ja järven niskasta, jota lähempänä saadaan kalastaa ns. muita kaloja seisovalla verkolla ilman virransuojusta sekä onkimalla ja uistelemalla. Viikko- ja vuosirauhoitussäännökset määrättiin koskemaan myös tätä aluetta.

1979: Täsmennettiin muiden pyydysten kuin vavan ja vieheen käyttöoikeutta siten, että niitä voivat käyttää vain henkilöt, jotka vakinaisesti asuvat kalastuspiirin jokilaaksossa.

4. Kalastuskortit

4.1. Kalastuskorttien lunastamista koskevat määräykset

1873: Niiden, joilla ei ole kalastusoikeutta tulee lunastaa lohen tai taimenen onkimista varten lupa Lapinmaan kruununvoudilta tai Utsjoen nimismieheltä. Lupa voidaan antaa ainoastaan 11-82 1/2 markan (2-15 Norjan taalerin) maksua vastaan ja sen joenosan suhteen, joka on naapurivaltakunnan rajana, sillä ehdolla, että samanlainen lupa saadaan naapurivaltion puolelta.

1920: Määräys oli muuten samansisältöinen, mutta maksun suuruus oli 14-84 mk.

1938: Maksuja koskevat määräykset oli siirretty Tenojoen kalastussopimukseen: Kalastusoikeutta vailla olevilla olkoon tilaisuus saada oikeus kalanpyyntiin onkimalla tai uistelemalla siinä kalastuspiirin osassa, missä valtakuntien raja kulkee. Tällainen oikeus

on hankittava kummassakin valtakunnassa, ja voidaan se antaa ai-
noastaan seuraavia maksuja vastaan:

- 1) Se, joka vakinaisesti asuu kalastuspiirin jokilaaksoissa
Utsjoen, Polmakin ja Karasjoen kunnissa suorittakoon

Suomessa 23 mk/v

Norjassa 2 kr/v

- 2) Muut suorittakoot

Suomessa 23 mk/vrk tai 575 mk/v

Norjassa 2 kr/vrk tai 50 kr/v

1953: Sopimus: Jokaisen, joka tahtoo kalastaa vavalla tai uiste-
lemalla siinä kalastuspiirin osassa, missä valtakuntien raja kul-
kee, tulee ennen kalastukseen ryhtymistä lunastaa kalastuskortti,
joka oikeuttaa kalastamaan myös toisen valtakunnan alueella. Myös
soutajalla tulee olla kalastuskortti. Kalastuskortti voidaan an-
taa seuraavia maksuja vastaan:

- 1) Se, jolla on kalastusoikeus sanotussa kalastuspiirin osassa
ja joka vakinaisesti asuu sen alueella suorittakoon kalas-
tusoikeudesta valtakunnan rajan toisella puolella

Suomessa 65 mk/v ja

Norjassa 2 kr/v

- 2) Se, jolla ei ole kalastusoikeutta, mutta joka vakinaisesti
asuu kalastuspiirin jokilaaksoissa Utsjoen, Polmakin tai
Karasjoen kunnissa suorittakoon

Suomessa 130 mk/v

Norjassa 4 kr/v

- 3) Muut suorittakoot

Suomessa 390 mk/v

Norjassa 12 kr/v

Lupa voitiin myöntää tähän ryhmään (3) kuuluville henkilöil-
le korkeintaan 7 vrk:ksi/v.

1960: Sopimus: Määräykset olivat sisällöltään muuten kuten edellä, mutta maksut olivat seuraavat:

- 1) Se, jolla on kalastusoikeus sanotussa kalastuspiirin osassa ja joka vakinaisesti asuu sen alueella suorittakoon kalastusoikeudesta valtakuntain rajan toisella puolella

Suomessa 100 mk/v

Norjassa 2 kr/v

- 2) Se, jolla ei ole kalastusoikeutta sanotussa kalastuspiirin osassa, mutta joka vakinaisesti asuu sen jokilaaksoissa Inarin, Karasjoen, Kautokeinin, Polmakin ja Utsjoen kunnissa suorittakoon

Suomessa 200 mk/v

Norjassa 4 kr/v

- 3) a) Muut Suomen ja Norjan kansalaiset suorittakoot

Suomessa 1000 mk/vrk

Norjassa 20 kr/vrk

- b) Muiden maiden kansalaiset suorittakoot

Suomessa 1500 mk/vrk

Norjassa 30 kr/vrk

Lupa voitiin myöntää tähän ryhmään (3) kuuluville henkilöille korkeintaan 10 vrk:ksi/v.

1972: Sopimus: Määräykset olivat sisällöltään muuten kuten edellä, mutta maksut olivat seuraavat:

- 1) Se, jolla on kalastusoikeus ja joka asuu vakinaisesti alueella suorittakoon

Suomessa 1,20 mk/v

Norjassa 2 kr/v

- 2) Se, jolla ei ole kalastusoikeutta sanotussa osassa kalastuspiiriä mutta joka asuu vakinaisesti sen jokilaaksoissa entisessä Polmakin kunnassa, Karasjoen, Kautokeinin, Utsjoen ja Inarin kunnissa suorittakoon

Suomessa 2,40 mk/v

Norjassa 4 kr/v

3) a) Muut Suomen ja Norjan kansalaiset suorittakoot

Suomessa 12 mk/vrk

Norjassa 20 kr/vrk

b) Muiden maiden kansalaiset suorittakoot

Suomessa 18 mk/vrk

Norjassa 30 kr/vrk

1979: Maksuja koskevat määräykset siirrettiin takaisin kalastussääntöön. Siinä todetaan, että sen, joka aikoo kalastaa Tenojoen, Inarijoen ja Skietshamjoen niissä osissa, missä valtakunnan raja kulkee, tulee lunastaa kalastuskortti. Maksut olivat em. kalastajaryhmien osalta seuraavat:

1) Se, jolla on kalastusoikeus ja joka asuu vakinaisesti kalastuspiirin jokilaaksoissa suorittakoon

8 mk/v

2) Se, jolla ei ole kalastusoikeutta mutta joka asuu vakinaisesti sanotuissa jokilaaksoissa suorittakoon

8 mk/v

3) a) Muut Suomen ja Norjan kansalaiset suorittakoot

40 mk/vrk

b) Muiden maiden kansalaiset suorittakoot

80 mk/vrk

Lupa voitiin myöntää tähän ryhmään (3) kuuluville henkilöille korkeintaan 10 vrk:ksi/v.

1982: Määräykset olivat muuten kuten edellä, mutta maksut olivat seuraavat:

1)	8 mk/v
2)	8 mk/v
3) a)	40 mk/vrk
b)	100 mk/vrk

4.2. Kalastuskorttivarojen käyttöä koskevat määräykset

1873: Maksu on kuvernöörin lähemmän määräyksen mukaan käytettävä kalastuksen peräankatsannon kustantamiseksi kalastuspiirissä.

1920: Maksu on maaherran lähemmän määräyksen mukaan käytettävä kalastuksen valvonnan kustantamiseksi kalastuspiirissä.

1938, 1953, 1960 ja 1972: Kalastuskorttivarojen käytöstä ei ollut määräyksiä.

1979: Tenojoen kalastussopimuksessa todettiin, että kalastuskorteista saadut tulot tulee käyttää ensisijaisesti kalastuksen valvonnasta aiheutuvien kulujen peittämiseen sekä muihin kalakantojen kehittämistä tarkoittaviin toimenpiteisiin Tenojoen kalastuspiirin alueella.

5. Veneen käyttö

1960: Tenojoen kalastussopimuksessa määrättiin, että jos kalastuksessa käytetään muille kuin paikkakuntalaisille kuuluvaa venettä, tulee siitä maksaa lisämaksu: Suomessa 500 mk/vrk ja Norjassa 10 kr/vrk.

1972: Sopimus: Veneen käyttöä koskevat määräykset olivat muuten samat, mutta maksut olivat seuraavat: Suomessa 30 mk/vrk ja Norjassa 50 kr/vrk.

1979: Sellaisen veneen käyttö kiellettiin, joka ei kuulunut kalastuspiirin jokilaaksoissa vakinaisesti asuvalle henkilölle.

Tenolla kalastukseen käytettävät veneet tuli rekisteröidä ja niissä tuli olla kansallisuustunnus ja -numero.

1982: Veneen käyttörajoitusta lievennettiin siten, että ne henkilöt, joilla on perintönä, paikkakunnalla asuneelta henkilöltä, saatu kalastusoikeus, saavat asuinpaikasta riippumatta käyttää omaa venettä kalastuksessa.

6. Erinäisiä määräyksiä

1920: Kiellettiin kalkin ja myrkyllisten sekä räjähtävien aineiden käyttäminen kalastuksessa.

1938: Kiellettiin myös sähkövirran käyttäminen kalastuksessa. Kalan pelottamiseksi ei saanut myöskään asettaa veteen joen pohjaan tai veden yläpuolelle esineitä.

Tieteelliseen tai kalanviljelytarkoitusta varten tapahtuvaa kalanyyntiä varten edellytettiin maataloushallituksen lupaa.

1960: Kiellettiin käyttämästä kalastuksessa sellaista terävällä kärjellä tai koukulla varustettua välinettä, jota ei ole tarkoitettu kalan otettavaksi. (Tuulastus on ollut kielletty jo vuodesta 1873). Samoin kiellettiin käyttämästä koukulla varustettua välinettä sillä tavoin tai sellaisissa olosuhteissa, että kala voitiin koukata.

Määrättiin, että talvikko tuli laskea viipymättä takaisin veteen.

LAPIN KORKEAKOULUN
KIRJASTO

86 00988

VUODEN 1986 AIKANA ILMESTYNEET KOMITEANMIETINNÖT

- 1 Euroopan ulkopuolisten kulttuurien ja kielten toimikunnan mietintö
- 2 Pankkitoimintakomitean mietintö
- 3 Tenojoen kalastustoimikunnan mietintö II

Tätä julkaisua myy

VALTION PAINATUSKESKUS

Postimyynti

PL 516
00101 HELSINKI 10
Vaihde (90) 539 011

Kirjakaupat Helsingissä

Annankatu 44
(Et. Rautatiekadun kulma)
Vaihde (90) 17 341

Eteläesplanadi 4
Puh. (90) 662 801

Denna publikation säljes
av

STATENS TRYCKERICENTRAL

POSTFÖRSÄLJNING

PB 516
00101 Helsingfors
Växel (90) 539 011
Telex 123458 vapk sf

BOKHANDLAR I HELSINGFORS

Annegatan 44
(I hörnet av S. Järnv g.)
Vaxel (90) 17 341

Södra esplanaden 4
Tel. (90) 662 801

This publication is
available from

GOVERNMENT PRINTING CENTRE

MAIL ORDERS

P.O. BOX 516
SF-00101 Helsinki Finland
Phone Internat.
+ 358 0 539 011

Telex 123458 vapk sf
BOOKSHOPS IN HELSINKI

Annankatu 44
Phone (90) 17 341

Eteläesplanadi 4
Phone (90) 662 801